

**ARMOEDEMONITOR
GEMEENTE RIDDERKERK 2016**

Armoedemonitor gemeente Ridderkerk 2016

Een onderzoek naar de grootte en samenstelling van de minimapopulatie in de gemeente Ridderkerk.

Colofon

Opdrachtgever

Gemeente Ridderkerk

Datum

Mei 2017

Auteurs

Tessa Schoot Uiterkamp
Anne-Wil Hak

Databewerking

Wim Zijlema

KWIZ

Stavangerweg 23 - 5
9723 JC Groningen
050 - 5252473
contact@kwiz.nl

Uitgave

Deze publicatie is een uitgave van KWIZ. Het overnemen van cijfers en / of teksten is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze publicatie mag worden veeelvoudigd en / of openbaar gemaakt worden in welke vorm dan ook zonder voorafgaande toestemming van KWIZ

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Samenvatting.....	3
1. Minima in beeld	7
1.1. Kenmerken minimahuishoudens	7
1.2. Langdurige minima	10
1.3. Kinderen.....	12
1.4. Instromers op een minimuminkomen	13
2. Instrumenten voor financiële ondersteuning	15
2.1. Regelingen in het kader van het minimabeleid.....	15
2.2. Kwijtschelding gemeentelijke belastingen	15
2.3. Bijzondere bijstand	16
2.4. Individuele inkomensvoetstuk.....	16
2.5. Collectieve zorgverzekering.....	17
2.6. Maatschappelijk participatiefonds.....	18
2.7. Participatie schoolgaande kinderen.....	18
2.8. Ridderkerkpas.....	19
2.9. Regeling huishoudelijke ondersteuning	20
2.10. Cumulatief gebruik inkomensregelingen	20
3. Gebruik Wmo en schuldhulpverlening	23
3.1. Wmo.....	23
3.2. Schuldhulpverlening	24
3.3. Cumulatief gebruik	25
4. Het armoedebeleid in perspectief	26
4.1. Bevindingen	26
4.2. Schatting minimahuishoudens per inkomensgrens	28
4.3. Aanbevelingen	28
Bijlage 1. Verantwoording	30
Bijlage 2. Bevolkingskarakteristieken	32
Bijlage 3. Afkortingen	34

Inleiding

De gemeente Ridderkerk voert een actief minimabeleid gericht op de preventie en bestrijding van armoede. Twee jaar geleden heeft KWIZ de omvang en doelgroep van het armoedebelied in beeld gebracht in de Armoedemonitor 2014.

De huidige armoedemonitor beschrijft stand van zaken in 2015 en meer in detail de stand in 2016. De peildata voor de minimapopulatie zijn 1 januari 2017 (beschrijft de populatie van 2016) en 1 januari 2016 (beschrijft de populatie van 2015). De resultaten worden vergeleken met die van de vorige Armoedemonitor.

Opzet van het onderzoek

Bij dit onderzoek is gebruik gemaakt van registratiegegevens van de verschillende lokale en landelijke regelingen die de gemeente uitvoert. Daarbij gaat het om de volgende voorzieningen: de Participatiewet, minimaregelingen, collectieve zorgverzekering (CZ en DSW), kwijtschelding gemeentelijke belastingen, Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo), schuldhulpverlening en wettelijke schuldsanering (WSNP). Daarnaast is een bestand van de Kamer van Koophandel met alle ZZP'ers in de gemeente gebruikt. Met behulp van de Basisregistratie Personen (BRP) zijn de gebruikersgegevens vervolgens op huishoudniveau gegroepeerd. Op deze manier ontstaat een samenhangend beeld op de omvang en samenstelling van de minimapopulatie, de mate van gebruik van voorzieningen en de overlap in het gebruik van voorzieningen op andere beleidsterreinen.

Leeswijzer

Na de samenvatting wordt in het eerste hoofdstuk de doelgroep voor het minimabeleid beschreven aan de hand van een aantal kenmerken. Vervolgens worden in hoofdstuk 2 alle minimaregelingen die de gemeente kent in beeld gebracht en wordt nader ingegaan op het cumulatief gebruik van voorzieningen. In het derde hoofdstuk wordt het gebruik van de Wmo en schuldhulpverlening beschreven en de overlap met de minimahuishoudens in beeld gebracht. In het laatste hoofdstuk formuleren we een aantal conclusies en aanbevelingen.

Samenvatting

In de gemeente Ridderkerk hebben op 1 januari 2017 **1.302 huishoudens** een inkomen tot **110 procent Wsm**. Dit is ruim **6 procent** van alle 20.682 huishoudens in de gemeente. In deze 1.302 huishoudens wonen in totaal 2.680 personen; 1.933 volwassenen en 747 kinderen. Ten opzichte van 2014 is het aantal en aandeel minimahuishoudens gestegen. In 2014 hadden 1.216 huishoudens een inkomen tot 110 procent Wsm, destijds 5,9 procent in de gemeente.

Ruim de helft van de minimahuishoudens heeft een bijstandsuitkering

Van de minimahuishoudens heeft 55 procent een bijstandsuitkering, 20 procent ontvangt AOW en 25 procent komt rond van een ander hoofdkomen zoals werk of WW. Ten opzichte van 2014 is met name het aantal huishoudens met een bijstandsuitkering gestegen (+ 128 huishoudens).

Eenoudergezinnen en alleenstaanden meer kans op armoede

Eenoudergezinnen behoren vaker tot de minimapopulatie dan andere huishoudens: van alle eenoudergezinnen leeft 30 procent op een inkomen tot 110 procent Wsm. Alleenstaanden vormen in absolute zin de grootste groep onder de minima, 48 procent valt in deze categorie.

De meeste minima zijn van middelbare leeftijd

In 43 procent van de minimahuishoudens is de oudste persoon tussen de 45 en 65 jaar oud. Afgezet tegen huishoudens in de gemeente is het aandeel minima het hoogst binnen de groep tot 27 jaar, daarvan heeft 13 procent een inkomen tot 110 procent Wsm. Onder 65-plussers is dit aandeel het laagst: 3 procent.

In de wijk Centrum is het aandeel minima hoger

In de woonwijk Centrum moet 13 procent van alle huishoudens rondkomen van een minimuminkomen. In Het zand en Rijsoord ligt dit aandeel met 2 procent een stuk lager.

Niet-westerse allochtone huishoudens zijn vaker minima dan autochtone huishoudens

Van alle niet-westerse allochtone huishoudens in de gemeente moet 28 procent rondkomen van een inkomen tot 110 procent Wsm. Onder westerse allochtone huishoudens is dit 7 procent en onder autochtone huishoudens is dit 4 procent. Ten opzichte van 2014 neemt het aandeel niet-westerse allochtone minima toe.

Twee op de drie minima is al drie jaar of langer minima

66 procent van alle minimahuishoudens tot 110 procent Wsm heeft drie jaar of langer een inkomen tot 110 procent Wsm. In totaal gaat het om 852 huishoudens. Dit ligt in lijn met wat we bij de meeste andere gemeenten zien. Vooral AOW-huishoudens zijn langdurig op een minimuminkomen aangewezen. Het aandeel langdurige minima is ten opzichte van 2014 toegenomen: toen was 61 procent van de minimahuishoudens drie jaar of langer afhankelijk van een dergelijk inkomen.

Ruim 9 procent van alle kinderen groeit op in een minimahuishouden

Van de 8.159 kinderen die de gemeente telt, groeien 747 op in een minimahuishouden met een inkomen tot 110 procent Wsm. Dit is ruim 9 procent van alle kinderen in de gemeente. Van alle kinderen uit een eenoudergezin, behoort 35 procent tot de minima. In Centrum is het aandeel minimakinderen met 15 procent het hoogst. In het zand groeien nauwelijks kinderen op in een minimahuishouden.

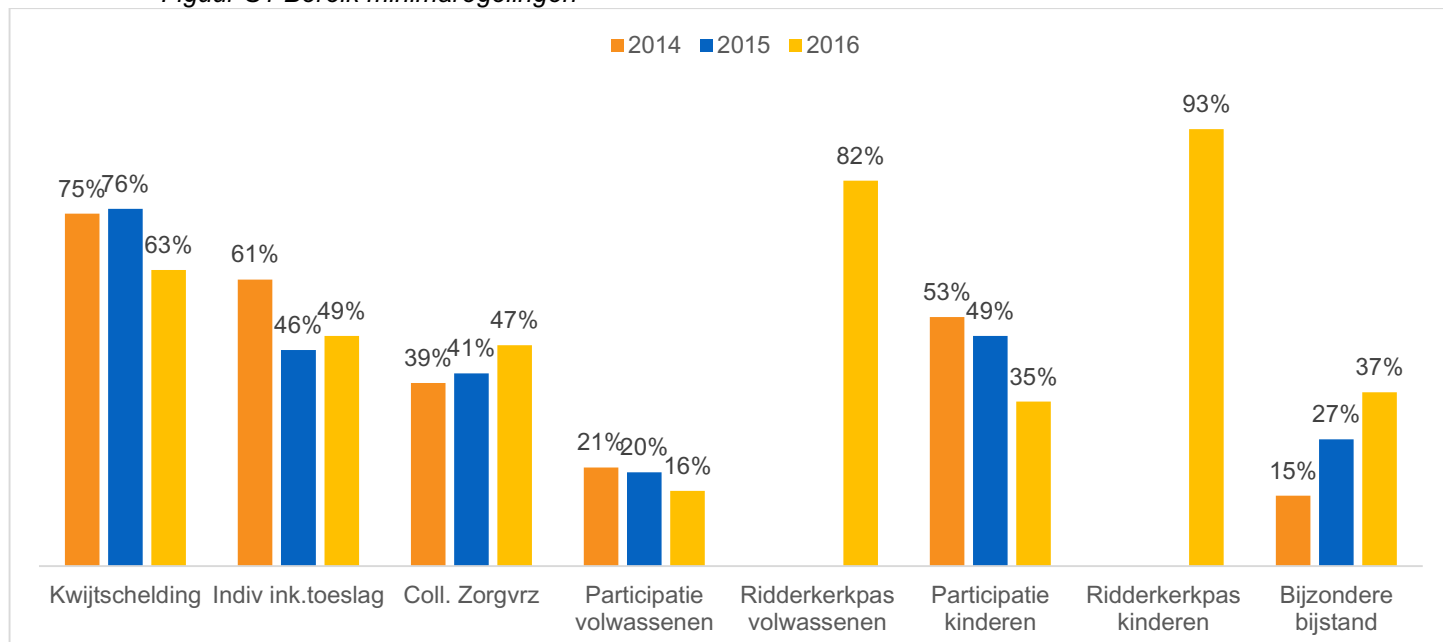
Nieuwe minima hebben vaak een bijstandsuitkering

16 procent van alle minima (212 huishoudens) leeft korter dan een jaar op een inkomen tot 110 procent Wsm. Twee derde van deze groep komt rond van een uitkering in het kader van de Participatiewet. Onder alle minima is dat 55 procent, deze groep is dus oververtegenwoordigd onder nieuwe minima.

Bereik minimaregelingen

De volgende figuur geeft het bereik van de minimaregelingen weer. Dit is het aantal huishoudens dat in 2016 gebruik heeft gemaakt van de regeling, afgezet tegen de doelgroep per regeling. Voor de Ridderkerkpas geven we het aandeel passen weer dat volledig is benut.

Figuur S1 Bereik minimaregelingen

- Het bereik van de kwijtschelding is met 63 procent aan de lage kant. Bij de meeste gemeenten vinden we een bereik rond 75 procent. Een verklaring voor dit lagere bereik in de gemeente Ridderkerk in 2016 is het feit dat de gemeente in dat jaar een eenmalige korting over het aanslagbiljet heeft verrekend. In 2014 en 2015 was het bereik wel goed te noemen.
- De individuele inkomensvoet heeft een bereik van 49 procent. Hoewel het bereik lager is dan in 2014, is het absolute gebruik in aantallen wel toegenomen. Een reden daarvoor kan de kortere referentieperiode zijn, deze was in 2014 nog vijf jaar. Bij andere gemeenten met een referentieperiode van drie jaar zien we meestal een bereik van 50 à 60 procent.
- Het bereik van de collectieve zorgverzekering is met 47 procent hoog te noemen. Zowel het bereik als gebruik is de laatste jaren gestegen. Hoewel de collectieve zorgverzekering toegankelijk is voor minima met een inkomen tot 130 procent Wsm, heeft veruit het grootste deel van de gebruikers een inkomen tot 110 procent Wsm.
- Het bereik van de participatieregeling voor volwassenen is met 16 procent vrij laag. In de meeste andere gemeenten zien we een bereik van 35 à 40 procent van een participatieregeling. Ook in voorgaande jaren lag het bereik in Ridderkerk daar onder. Vanaf 2016 'vervangt' de Ridderkerkpas het maatschappelijk participatiefonds. Dit heeft uiteraard invloed op het gebruik van het participatiefonds, het gebruik zal daardoor zijn gedaald. In 2016 is de pas alleen nog aan bijstandsgerechtigden verstrekt.
- 82 procent van de volwassenen met een Ridderkerkpas in 2016 heeft het budget (nagenoeg) volledig opgemaakt. Dit gebruikersdeel is hoog voor een dergelijke pas.
- Het bereik van de participatieregeling voor schoolgaande kinderen is de laatste twee jaar gedaald. Ook voor deze regeling geldt dat vanaf 2016 de Ridderkerkpas de regeling schoolgaande kinderen 'vervangt' waardoor het gebruik van de schoolkostenregeling daalt.
- 93 procent van de kinderen met een Ridderkerkpas in 2016 heeft het budget (nagenoeg) volledig opgemaakt. Het bereik onder kinderen is dus erg hoog.
- Het bereik (en gebruik) van de bijzondere bijstand is behoorlijk gestegen sinds 2014. In 2016 heeft 37 procent van alle huishoudens met een inkomen tot 110 procent Wsm een

of meerdere keren gebruikgemaakt van de bijzondere bijstand. Meestal zien we een bereik van rond de 25 procent, al stijgt het bereik de laatste tijd wel.

Van de gebruikers van Wmo-voorzieningen heeft 9 procent een minimuminkomen

In 2016 hebben in totaal 2.737 huishoudens gebruikgemaakt van een of meerdere Wmo-voorzieningen. Procentueel gezien is dit 13 procent van alle huishoudens in de gemeente. Van deze 2.737 huishoudens heeft 9 procent een inkomen tot maximaal 110 procent Wsm. Dit is redelijk normaal beeld dat we ook bij andere gemeenten zien.

9 procent van de minima zit in een schuldhulpverleningstraject

In 2016 zaten 239 huishoudens in een schuldhulpverleningstraject; 1,2 procent van alle huishoudens in de gemeente. Deze huishoudens zijn voor het grootste deel alleenstaand (38 procent). Van alle 239 huishoudens heeft 50 procent (175 huishoudens) een inkomen tot 110 procent Wsm. Van alle 1.302 minimahuishoudens zat ruim 9 procent in 2016 ook in een schuldhulpverleningstraject.

AANBEVELINGEN

Armoederegelingen

Het bereik van de kwijtschelding is in 2016 gedaald, waarschijnlijk door de eenmalige korting die de gemeente gaf. Zorg er voor dat de doelgroep wel op de hoogte blijft van de mogelijkheid tot het aanvragen van kwijtschelding. Daarnaast wordt de nieuwe regeling huishoudelijke ondersteuning nog maar door weinig huishoudens gebruikt. Een oorzaak hiervan kan onbekendheid zijn. Zorg er voor dat mensen van deze regeling afweten, en houd bij de communicatie de specifieke doelgroep in gedachte.

Volg het gebruik van de Ridderkerkpas

De gemeente heeft in 2016 de Ridderkerkpas ingevoerd. De Ridderkerkpas is onderdeel van het maatschappelijk participatiefonds en de regeling voor schoolgaande kinderen. De Ridderkerkpas vervangt de aanvragen voor het MPF. Het is van belang om te monitoren of de Ridderkerkpas in de behoeften van de minima voorziet. Voor 2016 heeft de gemeente dit al goed in beeld en het gebruik van de Ridderkerkpas is hoog. De pas is in 2016 aan alle bijstandsgerechtigden verstrekt. Vanaf 1 januari 2017 kunnen alle minima tot 110 procent Wsm de pas aanvragen, dus ook degenen zonder een bijstandsuitkering. Zorg ervoor dat ook deze groep bekend is met de Ridderkerkpas. Blijf het gebruik monitoren en promoot eventuele nieuwe mogelijkheden van de pas onder de doelgroep.

Inzetten op kinderen in armoede

Het is van groot belang om kinderen in de opvoeding en op school financiële voorlichting te geven. Dit kan door de samenwerking te zoeken met de scholen, de wijkteams en de schulddienstverlening. In 2016 groeien 747 kinderen op in een minimahuishouden, ruim 50 meer dan in 2014.

Vroegsignalering van betalingsachterstanden

Door samenwerking tussen publieke en private organisaties kan het tij van het ontstaan van schulden zo spoedig mogelijk worden gekeerd. De wijkteams hebben hierbij een signalerende rol. Door de samenwerking te intensiveren met woningcorporaties, water en energieleveranciers, ziektekostenverzekeraars, de wijkteams en de gemeente wordt tijdige interventie mogelijk. De gemeente zet de laatste tijd ook al meer in op vroegsignalering en op preventieve maatregelen, ook in dergelijke samenwerkingsverbanden. Daarnaast zorgt de gemeente ook meer voor nazorg.

Zet in op uitstroom bij 'nieuwe' minima

De groep minima die korter dan een jaar een laag inkomen heeft zal nog sterk gemotiveerd zijn om weer extra inkomen te verwerven om zo weer terug te komen op hun oude inkomensniveau. Vooral voor nieuwe minima die door de crisis (ontslag) in deze situatie zijn terechtgekomen is de kans groot dat zij door hun recente werkervaring nog weer een nieuwe baan kunnen krijgen, in tegenstelling tot langdurige minima die al veel langer zonder werk zitten. Het is voor de

gemeente van belang om ervoor te zorgen dat deze huishoudens niet in de bijstand terecht komen. We adviseren de gemeente Ridderkerk om deze groep nader te analyseren op het perspectief op de arbeidsmarkt. De wijkteams in de gemeente kunnen daarvoor bijvoorbeeld ook worden ingezet. Daarnaast kunnen de wijkteams nieuwe minima ook wijzen op de minimaregelingen die de gemeente aanbiedt.

Aandacht voor schulden

Zet in op integrale schulddienstverlening: een samenhangend aanbod van preventie tot en met nazorg met als doel financiële problemen maar ook de oorzaken op te lossen. Een schuldenvrije toekomst is niet altijd haalbaar, maar een stabiele (schuld)situatie wel. De gemeente doet sinds 2015 zelfs de intakes en verwijst daarna (indien nodig) door naar PLANgroep. Het is essentieel dat alle betrokken partijen goed met elkaar samenwerken en ook inzetten op het (vroeg) signaleren van schulden. Ook hier ligt een rol bij de wijkteams.

Bestrijding kinderarmoede door een armoederegisseur

Landelijk blijkt dat de bestrijding van armoede niet altijd effectief is. De SER pleit voor een armoederegisseur in iedere gemeente, met als belangrijke taak de werkende minima in beeld te krijgen. Verder kan de armoederegisseur de vaak ingewikkelde aanvraagprocedures voor voorzieningen verbeteren. Ook scholen zijn belangrijk voor het signaleren van armoede. Leerkrachten zijn vaak de eerste buitenstaanders die de effecten bij kinderen opmerken. Ook moeten scholen kinderen leren met geld om te gaan én de eigen bijdrage van ouders beheersbaar houden.

1. Minima in beeld

In de gemeente Ridderkerk geldt voor een aantal gemeentelijke inkomensvoorzieningen een bovengrens van 110 procent van het wettelijk sociaal minimum (Wsm). In dit hoofdstuk beschrijven we de kenmerken van deze doelgroep in het jaar 2016. De doelgroep wordt vergeleken met de doelgroep in 2015 en de doelgroep in 2014 (de vorige armoedemonitor. In bijlage 2 staan de karakteristieken van de gehele bevolking van de gemeente beschreven.

1.1. Kenmerken minimahuishoudens

De volgende tabel bevat een overzicht van het aantal en aandeel minimahuishoudens in de gemeente.

Tabel 1.1.1 Huishoudens naar inkomen in Ridderkerk

Inkomenspercentage t.o.v. Wsm	2014		2015		2016	
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel
Tot 100%	988	4,8%	1.055	5,1%	1.142	5,5%
100% tot 110%	228	1,1%	193	0,9%	160	0,8%
Subtotaal	1.216	5,9%	1.248	6,0%	1.302	6,3%
Overig	19.376	94,1%	19.282	94%	19.380	93,7%
Totaal	20.592	100%	20.530	100%	20.682	100%

In 2016 moesten 1.302 huishoudens in de gemeente rondkomen van een inkomen tot 110 procent Wsm; dat is een aandeel van 6,3%. Dit ligt lager dan het landelijk gemiddelde van 11 procent. Ten opzichte van 2014 en 2015 is dit aantal en aandeel gestegen.

In 2016 ging het om 6,3 procent van alle huishoudens; in 2014 was dit 5,9 procent.

Inkomensbron

Als we de huishoudens met een inkomen tot 110 procent van het sociaal minimum uitsplitsen naar hoofdinkomen zien we de volgende verdeling.

Tabel 1.1.2 Inkomensbron minima, inkomen tot 110%

Inkomensbron	2014		2015		2016	
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel
Participatiewet	595	49%	660	53%	723	55%
AOW	235	19%	253	20%	255	20%
Ander inkomen	386	32%	320	25%	310	24%
Zelfstandige	-	-	14	2%	14	1%
Totaal	1.216	100%	1.248	100%	1.302	100%

Ruim de helft van alle minima met een inkomen tot 110 procent Wsm moet rondkomen van een bijstandsuitkering, in totaal gaat het om 723 huishoudens. Verder zijn er 255 minimahuishoudens waarvan het oudste gezinslid pensioengerechtigd is waar uitsluitend een AOW-inkomen binnenkomt. Er zijn 309 huishoudens met een ander hoofdinkomen waarvan we de bron niet weten. Het kan bijvoorbeeld gaan om een WW of WIA-uitkering, een inkomen uit werk of een combinatie hiervan. Tenslotte zijn er 14 ZZP'ers in de gemeente die een minimuminkomen hebben en in beeld zijn bij de gemeente.

Ten opzichte van 2014 is met name het aantal huishoudens met een bijstandsuitkering gestegen. Een belangrijke oorzaak voor de (landelijke) stijging van bijstandsuitkeringen is volgens het Centraal Planbureau de instroom van asielzoekers en vluchtelingen. Een tweede oorzaak zijn de wijzigingen in het sociaal beleid. Zo heeft de invoering van de Participatiewet ertoe geleid dat gedeeltelijk arbeidsgehandicapten geen aanspraak meer kunnen maken op de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong) of de WSW (Wet Sociale Werkvoorziening) en zijn aangewezen op bijstand.

Tegelijkertijd is het aantal en aandeel minima met een overige inkomensbron gedaald. Door het herstel van de economie zal een aantal huishoudens uit deze categorie zijn uitgestroomd. Aan de andere kant hebben een aantal huishoudens met een inkomen uit Wajong of WSW en WW nu een bijstandsuitkering.

Huishoudtype

Het volgende overzicht geeft het huishoudtype van de minimahuishoudens weer.

Tabel 1.1.3 Huishoudtype minima, inkomen tot 110%

Huishoudtype	2014	2015	2016		Alle huish.	Aandeel minima
			Aantal	Aandeel		
Alleenstaand	46%	48%	620	48%	34%	9%
Eenoudergezin	16%	15%	204	16%	3%	30%
Meerp. zonder kinderen	22%	23%	291	22%	44%	3%
Meerp. met kinderen	16%	14%	187	14%	19%	5%
Totaal	100%	100%	1.302	100%	100%	6%

De verdeling van minima naar huishoudtype is in de laatste drie jaar nagenoeg hetzelfde gebleven. Van alle minimahuishoudens is 30 procent een huishouden met kinderen. Alleenstaanden vormen met 48 procent de grootste groep huishoudens.

Eenoudergezinnen en alleenstaanden zijn vaker minima: 30 procent van alle eenoudergezinnen in de gemeente behoort tot de minima. Onder alleenstaanden ligt dit aandeel op 9 procent. Dit is een beeld dat we in de meeste gemeenten zien.

Leeftijd

De volgende tabel geeft een overzicht van de huishoudens op basis van de leeftijd van de oudste persoon in het huishouden.

Tabel 1.1.4 Leeftijdsopbouw minimahuishoudens, inkomen tot 110%

Leeftijdscategorie	2014	2015	2016		Alle huish.	Aandeel minima
			Aantal	Aandeel		
Tot 27 jaar	6%	6%	79	6%	3%	13%
27 tot 45 jaar	31%	30%	401	31%	22%	9%
45 tot 65 jaar	44%	44%	567	43%	37%	7%
65 jaar en ouder	19%	20%	255	20%	38%	3%
Totaal	100%	100%	1.302	100%	100%	6%

Net als in de voorgaande jaren bevindt de grootste groep minimahuishoudens zich in de leeftijdscategorie van 45 tot 65 jaar: 43 procent van de minima valt in deze leeftijdsgroep. Afgezet tegen alle huishoudens in de gemeente laat de tabel zien dat het aandeel minimahuishoudens het grootst is onder de groep tot 27 jaar. Dit beeld zien we niet vaak terug bij andere gemeenten. Onder ouderen is het aandeel minima met 3 procent het laagst.

Geografische spreiding

In de volgende tabel de verdeling van minimahuishoudens naar woonwijk.

Tabel 1.1.5 Woonwijk minimahuishoudens, inkomen tot 110%

Woonwijk	2014	2015	2016		Alle huish.	Aandeel minima
			Aantal	Aandeel		
Het Zand	1,6%	1,6%	23	1,8%	6,3%	2%
Rijsoord	2,1%	2,2%	22	1,7%	5,9%	2%
Centrum	22,0%	21,4%	283	21,7%	10,7%	13%
Bolnes	19,8%	20,1%	268	20,6%	17,9%	7%
Drievliet	14,5%	15,0%	186	14,3%	17,7%	5%
West	6,8%	6,8%	89	6,8%	8,8%	5%
Slikkerveer	14,8%	15,5%	206	15,8%	18,2%	5%
Oost	17,5%	16,3%	211	16,2%	13,1%	8%
Oostendam	0,7%	0,8%	10	0,8%	1,1%	4%
Donkersloot	0,2%	0,2%	4	0,3%	0,2%	8%
Totaal	100%	100%	1.302	100%	100%	6%

Ruim een vijfde van alle minimahuishoudens in de gemeente woont in Centrum, terwijl slechts een tiende van alle huishoudens daar woont. Ook in Bolnes woont een groot aantal minima. Behalve in Centrum is het aandeel minima relatief hoog in Oost. Ten opzichte van 2014 en 2015 is er weinig veranderd in de verdeling naar woonwijk.

Etniciteit

De volgende tabel geeft een overzicht van de minima op basis van de etniciteit van de oudste persoon in het huishouden.

Tabel 1.1.6 Etnische achtergrond minimahuishoudens, inkomen tot 110%

Etniciteit	2014	2015	2016		Alle huish.	Aandeel minima
			Aantal	Aandeel		
Autochtoon	54%	54%	656	50%	82%	4%
Westers allochtoon	13%	12%	149	12%	10%	7%
Niet-westers allochtoon	33%	34%	497	38%	8%	28%
Totaal	100%	100%	1.302	100%	100%	6%

Ruim een op de drie van alle minima in de gemeente is van niet-westerse allochtone afkomst en dit aandeel is sinds 2014 gestegen. Afgezet tegen alle huishoudens is het ook deze bevolkingsgroep die oververtegenwoordigd is: 28 procent van alle niet-westerse allochtone huishoudens heeft een inkomen tot 110 procent Wsm. Onder autochtone huishoudens is dit aandeel met 4 procent fors lager.

1.2. Langdurige minima

In deze paragraaf gaan we nader in op de achtergrondkenmerken van de groep die we langdurige minima noemen. Dit zijn huishoudens die langer dan drie jaar leven van een inkomen tot 110 procent Wsm.

De volgende tabel geeft een overzicht van het aantal jaren dat de minimahuishoudens in Ridderkerk zijn aangewezen op een minimuminkomen.

Tabel 1.2.1 Duur op het minimuminkomen

Duur	2014		2015		2016	
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel
Tot een jaar	241	20%	191	15%	212	16%
Tussen 1 en 3 jaar	226	19%	249	20%	238	18%
Langer dan 3 jaar	749	61%	808	65%	852	66%
Totaal	1.216	100%	1.248	100%	1.302	100%

Een ruime meerderheid behoort tot de langdurige minima: 66 procent van alle minima in 2016 leeft al minstens drie jaar op een inkomen tot 110 procent Wsm. Het aantal huishoudens dat langdurig van een minimuminkomen afhankelijk is, is gestegen van 749 in 2014 naar 852 in 2016. Ook het aandeel is gestegen.

Inkomensbron

De volgende tabel geeft de inkomensbron weer van de langdurige minima.

Tabel 1.2.2 Inkomensbron langdurige minima

Inkomensbron	2014	2015	2016		Alle minima	Aandeel langdurig
			Aantal	Aandeel		
Participatiewet	51%	50%	436	51%	63%	60%
AOW	26%	28%	230	27%	17%	90%
Ander inkomen	23%	22%	186	22%	20%	57%
Totaal	100%	100%	852	100%	100%	65%

Iets meer dan de helft van de langdurige minimahuishoudens heeft een uitkering vanuit de Participatiewet en 27 procent ontvangt AOW. De verdeling naar inkomensbron is nagenoeg gelijk gebleven. 90 procent van alle AOW-minima heeft al drie jaar of langer een dergelijk inkomen. Dit is logisch aangezien zij geen perspectief meer hebben op inkomensverbetering, aangezien ze niet meer hoeven te werken.

Huishoudtype

Het volgende overzicht geeft het huishoudtype van de langdurige minimahuishoudens weer.

Tabel 1.2.3 Langdurige minimahuishoudens naar type huishouden

Huishoudtype	2014	2015	2016		Alle minima	Aandeel langdurig
			Aantal	Aandeel		
Alleenstaand	48%	48%	421	49%	48%	68%
Eenoudergezin	14%	15%	120	14%	16%	59%
Meerpersoons zonder kinderen	22%	23%	202	24%	22%	69%
Meerpersoons met kinderen	16%	14%	109	13%	14%	58%
Totaal	100%	100%	852	100%	100%	65%

De verdeling van de langdurige minima naar huishoudtype is enigszins vergelijkbaar met die onder alle minima, al laat de laatste kolom zien dat alleenstaanden en meerpersoonshuishoudens zonder kinderen iets vaker dan gemiddeld langdurig minima zijn.

Leeftijd

Tabel 1.2.4 Langdurige minimahuishoudens naar leeftijd

Leeftijdscategorie	2014	2015	2016		Alle minima	Aandeel langdurig
			Aantal	Aandeel		
Tot 27 jaar	2%	2%	12	1%	6%	15%
27 tot 45 jaar	26%	26%	219	26%	31%	55%
45 tot 65 jaar	46%	44%	391	46%	43%	69%
65 jaar en ouder	26%	28%	230	27%	20%	90%
Totaal	100%	100%	852	100%	100%	65%

De oververtegenwoordiging van de groep van 45 jaar en ouder vinden we ook terug in de leeftijdsverdeling van de langdurige minima. Onder de jongere huishoudens bevinden zich, logischerwijze, relatief weinig langdurige minima en onder 65-plussers vinden we wederom 90 procent langdurige minima.

Etniciteit

In tabel 1.2.5 geven we de verdeling naar etnische achtergrond van de langdurige minimahuishoudens weer.

Tabel 1.2.5 Langdurige minimahuishoudens naar etniciteit

Etniciteit	2014	2015	2016		Alle minima	Aandeel langdurig
			Aantal	Aandeel		
Autochtoon	53%	56%	462	54%	50%	70%
Westers allochtoon	12%	12%	102	12%	12%	68%
Niet-westers allochtoon	35%	32%	288	34%	38%	58%
Totaal	100%	100%	852	100%	100%	65%

Autochtone minimahuishoudens zijn vaker langdurig afhankelijk van een minimuminkomen dan allochtone minimahuishoudens, al zijn de verschillen vrij klein. Een verklaring voor het lagere aandeel langdurige minima onder niet-westerse allochtone minima is het feit dat asielzoekers en vluchtelingen nog niet zo lang in Nederland zijn. .

1.3. Kinderen

In deze paragraaf gaan we nader in op de groep kinderen in de leeftijd tot 18 jaar die opgroeit in een minimahuishouden met een inkomen tot 110 procent Wsm.

Tabel 1.3.1 Aantal kinderen in (minima)huishoudens

Categorie	2014	2015	2016
Alle kinderen in Ridderkerk	8.102	8.049	8.159
Kinderen in minimahuishouden tot 110%	692	680	747
Aandeel kinderen in minimahuishouden	8,5%	8,4%	9,2%

Zowel het aantal als het aandeel minimakinderen is gestegen ten opzichte van 2014. Van de 8.159 kinderen in Ridderkerk leven er 747 in een huishouden met een inkomen tot 110 procent Wsm. Procentueel gezien is dit 9,2 procent van alle opgroeiende kinderen in de gemeente.

Naar leeftijd maken we onderscheid in kinderen tot 4 jaar, van 4 tot 12 jaar (basisschoolleeftijd) en 12 tot 18 jaar (voortgezet onderwijs).

Tabel 1.3.2 Kinderen in (minima)huishoudens naar leeftijd

Leeftijd	2014	2015 minima	2016		Alle kinderen	Aandeel minima- kinderen
			Aantal	Aandeel		
Tot 4 jaar	19%	18%	144	19%	21%	8%
4 tot 12 jaar	48%	48%	366	49%	44%	10%
12 tot 18 jaar	33%	34%	237	32%	35%	8%
Totaal	100%	100%	747	100%	100%	9%

Ongeveer de helft van de kinderen in een minimahuishouden is tussen de 4 en 12 jaar oud, net zoals in 2014 en 2015. Een op de tien kinderen in die leeftijdscategorie groeit op in een minimahuishouden.

Tabel 1.3.3 Kinderen in minimahuishouden naar type inkomen

Inkomensbron	2014		2015		2016	
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel
Participatiewet	412	60%	421	62%	475	64%
AOW	15	2%	13	2%	10	1%
Ander inkomen	265	38%	246	36%	262	35%
Totaal	692	100%	680	100%	747	100%

Naar bron van het inkomen zien we dat 64 procent van de kinderen in minimahuishouden opgroeit in een huishouden met een bijstandsuitkering. Dit is een kleine stijging ten opzichte van de voorgaande jaren. Er zijn 10 kinderen die wonen in een huishouden waar een AOW-uitkering binnen komt. Dit kunnen kinderen zijn die bij hun opa en oma wonen of kinderen met een ouder boven de pensioengerechtigde leeftijd.

Tabel 1.3.4 Kinderen in (minima)huishouden naar type huishouden

Huishoudtype	2014	2015	2016		Alle kinderen	Aandeel minima- kinderen
			Aantal	Aandeel		
Eenoudergezin	50%	50%	382	51%	13%	35%
Meerpersoons met kinderen	50%	50%	365	49%	87%	5%
Totaal	100%	100%	747	100%	100%	9%

Van alle kinderen die opgroeien in een eenoudergezin leeft 35 procent in een minimahuishouden. Van de kinderen die opgroeien in een gezin met twee ouders, is dat aandeel een stuk lager; 5 procent.

Tabel 1.3.5 Kinderen in (minima)huishoudens naar etniciteit

Etniciteit	2014	2015	2016		Alle kinderen	Aandeel minima-kinderen
			Aantal	Aandeel		
Autochtoon	42%	40%	262	35%	77%	4%
Westers allochtoon	9%	8%	53	7%	6%	11%
Niet-westers allochtoon	49%	52%	432	58%	17%	31%
Totaal	100%	100%	747	100%	100%	9%

Kinderen in een huishouden met een niet-westerse allochtone achtergrond groeien veel vaker op in een minimahuishouden dan kinderen in huishoudens met een andere etnische achtergrond. Vooral het verschil met kinderen uit autochtone gezinnen is groot. Vergeleken met 2014 en 2015 is het aandeel niet-westers allochtone minimakinderen ook nog toegenomen. In 2014 vormden zij samen 49 procent van alle minimakinderen, in 2016 was dit 58 procent. Deze stijging zagen we eerder ook al bij alle minimahuishoudens.

Tabel 1.3.6 Kinderen in (minima)huishoudens naar woonwijk

Woonwijk	2014	2015	2016		Alle kinderen	Aandeel minima-kinderen
			Aantal	Aandeel		
Het Zand	0,4%	0,6%	5	0,7%	6,8%	1%
Rijsoord	1,4%	1,5%	14	1,9%	7,4%	2%
Centrum	19,7%	19,4%	118	15,8%	9,6%	15%
Bolnes	19,7%	20,0%	173	23,2%	15,7%	14%
Drievliet	11,3%	15,3%	102	13,7%	16,3%	8%
West	9,7%	7,6%	62	8,3%	5,6%	13%
Slikkerveer	13,6%	13,8%	104	13,9%	22,1%	6%
Oost	23,6%	21,3%	163	21,8%	14,5%	14%
Oostendam	0,6%	0,3%	5	0,7%	1,6%	4%
Donkersloot	-	0,1%	1	0,1%	0,3%	4%
Totaal	100%	100%	747	100%	100%	9%

23 procent van alle minimakinderen woont in Bolnes en 22 procent in Oost. Afgezet tegen alle kinderen per wijk is het aandeel minimakinderen het hoogst in Centrum (15 procent) gevolgd door Bolnes en Oost (14 procent). In 2014 groeide nog 19 procent van alle kinderen in Centrum op in een minimahuishouden. In Bolnes was dat toen 11 procent.

1.4. Instromers op een minimuminkomen

Van alle minimahuishoudens met een inkomen tot 110 procent Wsm in 2016 leeft 16 procent (212 huishoudens) korter dan een jaar op dat inkomen

Inkomensbron

Als we de huishoudens die een jaar of korter een minimuminkomen hebben uitsplitsen naar hoofdkomen zien we de volgende verdeling.

Tabel 1.4.1 Inkomensbron nieuwe minima, inkomen tot 110%

Inkomensbron	Nieuwe minima		Alle minima	Aandeel nieuw
	Aantal	Aandeel		
Participatiewet	142	67%	63%	20%
AOW	9	4%	17%	4%
Ander inkomen	61	29%	20%	19%
Totaal	212	100%	100%	16%

Twee derde van de nieuwe minima ontvangt een bijstandsuitkering en 29 procent komt rond van een ander hoofdkomen. Bij de meeste andere gemeenten is het aandeel nieuwe minima met een ander hoofdkomen hoger. We zagen echter al dat het aantal bijstandsuitkeringen in

de gemeente Ridderkerk het laatste jaar was gestegen en bovenstaande tabel laat zien dat 20 procent van deze groep het laatste jaar is ingestroomd in de minimapopulatie.

Onder AOW'ers is dit aandeel het laagst: 4 huishoudens met een AOW-uitkering behoort korter dan een jaar tot de minimapopulatie. Afgelopen jaar zijn 9 ouderenhuishoudens "ingestroomd" in de groep minima. Deze groep zal langdurig afhankelijk zijn van een dergelijk laag inkomen.

Huishoudtype

Het volgende overzicht geeft het huishoudtype van de nieuwe minima weer.

Tabel 1.4.2 Huishoudtype nieuwe minima, inkomen tot 110%

Huishoudtype	Nieuwe minima		Alle minima	Aandeel nieuw
	Aantal	Aandeel		
Alleenstaand	92	43%	48%	15%
Eenoudergezin	47	22%	16%	23%
Meerpersoons zonder kinderen	39	19%	22%	13%
Meerpersoons met kinderen	34	16%	14%	18%
Totaal	212	100%	100%	16%

Van alle minimahuishoudens zijn eenoudergezinnen vaker korter dan een jaar op dit inkomen aangewezen.

Leeftijd

Op basis van de leeftijd van de oudste persoon in het huishouden ziet de leeftijdsverdeling onder nieuwe minima er als volgt uit.

Tabel 1.4.3 Leeftijdsopbouw nieuwe minima, inkomen tot 110%

Leeftijdscategorie	Nieuwe minima		Alle minima	Aandeel nieuw
	Aantal	Aandeel		
Tot 27 jaar	44	21%	6%	56%
27 tot 45 jaar	91	43%	31%	23%
45 tot 65 jaar	68	32%	43%	12%
65 jaar en ouder	9	4%	20%	4%
Totaal	212	100%	100%	16%

Huishoudens tot 27 jaar en tussen de 27 en 45 jaar zijn vaker korter dan een jaar aangewezen op een minimuminkomen dan huishoudens van oudere leeftijd.

2. Instrumenten voor financiële ondersteuning

Inwoners van de gemeente Ridderkerk met een laag inkomen kunnen een beroep doen op diverse regelingen om hun lasten te verlichten of het maatschappelijk participeren te versterken. In dit hoofdstuk gaan we nader in op het gebruik en bereik onder de doelgroep van verschillende inkomensondersteunende voorzieningen. We geven (waar mogelijk) het gebruik in 2014, 2015 en 2016 weer. Specifiek zoomen we in op de kenmerken van de huishoudens die in 2016 van deze voorzieningen gebruik hebben gemaakt.

2.1. Regelingen in het kader van het minimabeleid

Tabel 2.1.1 Overzicht regelingen minimabeleid

Regeling	Inkomensgrens	Doelgroep 2016 (aantal huishoudens)
Kwijtschelding	100%	1.142
Bijzondere bijstand	110%	1.302
Individuele inkomensvoet	110%	621
Collectieve zorgverzekering	130%	1.409
Maatschappelijk participatiefonds	110%	1.302
Schoolgaande kinderen	110%	343
Regeling huishoudelijke ondersteuning	130%	Onbekend
Ridderkerkpas	100%	723

Ten opzichte van 2014 is een aantal regelingen nieuw of veranderd in de gemeente. De referentieperiode van de individuele inkomensvoet is vanaf 2015 drie jaar. Vóór die tijd was de referentieperiode van de (toen nog) langdurigheidstoelage vijf jaar. Verder is vanaf 2015 de korting op de collectieve zorgverzekering voor minima tot 130 procent even hoog als voor minima tot 110 procent. In 2014 werd daar nog onderscheid tussen gemaakt. Daarnaast kunnen minima vanaf 2016 naast bij verzekeraar CZ, ook een collectieve zorgverzekering afsluiten bij DSW. De regeling huishoudelijke ondersteuning is een nieuwe regeling, ingegaan op 1 januari 2015. De regeling voor chronisch zieken en gehandicapten is afgeschaft.

Tenslotte heeft de gemeente halverwege 2016 de Ridderkerkpas ingevoerd. In 2016 is deze pas alleen nog verstrekt aan bijstandsgerechtigden. Vanaf 1 januari 2017 is de pas ook toegankelijk voor overige minima met een inkomen tot 110 procent Wsm. De Ridderkerkpas is onderdeel van het maatschappelijk participatiefonds en de regeling voor schoolgaande kinderen en heeft daarom ook invloed op het gebruik van deze twee regelingen in 2016 (het gebruik zal lager zijn door de invoering van de Ridderkerkpas). De Ridderkerkpas vervangt de aanvragen voor het participatiefonds voor de groep bijstandsgerechtigden. Voor dit onderzoek hebben we wel cijfers over het gebruik van de pas ontvangen, maar geen gegevens op huishoudniveau gekregen. Daarom kunnen we in meer algemene zin wel wat zeggen over het gebruik maar weten we bijvoorbeeld niet wat de kenmerken zijn.

2.2. Kwijtschelding gemeentelijke belastingen

Huishoudens kunnen kwijtschelding aanvragen voor de afvalstoffenheffing, rioolheffing en hondenbelasting. De doelgroep voor de kwijtschelding bestaat uit huishoudens met een inkomen op of rond het voor dat huishoudtype geldende sociale minimum¹. In 2016 heeft de gemeente een eenmalige korting van € 125 op het aanslagbiljet verrekend. Dat was een cadeautje aan alle inwoners van de gemeente.

¹ De kwijtschelding kent andere vermogensnormen dan de rest van de minimaregelingen. Omdat we echter geen gegevens hebben over het vermogen van minima kijken we puur naar het inkomen (100 procent Wsm).

Gebruik en bereik kwijtschelding

Categorie	2014	2015	2016
Doelgroep	988	1.055	1.142
Gebruik kwijtschelding	741	797	723
Percentage bereik	75%	76%	63%

In 2016 is aan 723 huishoudens kwijtschelding verstrekt, dit is 63 procent van de doelgroep. Het aantal kwijtscheldingen is in 2016 lager dan in de twee jaar daarvoor, net zoals het bereik. In 2015 steeg het gebruik en bereik van de kwijtschelding nog wel.

Een reden van de daling kan de korting van € 125 zijn. Mogelijk hebben inwoners dit gezien als kwijtschelding en daarom geen aanvraag ingediend.

Kenmerken huishoudens die gebruik maken van de kwijtschelding in 2016

- Minimahuishoudens met een overige inkomensbron maken vaker gebruik van de kwijtschelding, minima met een bijstandsuitkering minder vaak;
- Meerpersoonshuishoudens met kinderen maken vaker dan andere huishoudens gebruik van de kwijtschelding;
- Naar etnische achtergrond is er nauwelijks verschil in gebruik te constateren.

2.3. Bijzondere bijstand

Het bijzondere bijstandsbeleid van de gemeente Ridderkerk is erop gericht om mensen die bijzondere noodzakelijke kosten hebben en deze niet zelf kunnen betalen, te ondersteunen. De gemeente beoordeelt wanneer er sprake is van bijzondere omstandigheden. De doelgroep voor de bijzondere bijstand bestaat uit huishoudens met een inkomen tot 110 procent van de bijstandsnorm.

Tabel 2.3.1 Gebruik en bereik bijzondere bijstand

Categorie	2014	2015	2016
Doelgroep	1.216	1.248	1.302
Gebruik bijzondere bijstand	179	340	482
Percentage bereik	15%	27%	37%

Er is een grote stijging te zien in het gebruik van de bijzondere bijstand. De gemeente ziet dat ook terug in een stijging van de kosten. De stijging kan worden verklaard door een stijging van het aantal bijstandsgerechtigden en door statushouders, dit zijn vaak de groepen die een aanvraag doen. Er is vooral meer bijzondere bijstand verstrekt voor woonkosten en financiële transacties. Dit sluit aan bij het landelijke beeld: er is een toenemend beroep op bewindvoering en de post woonvoorzieningen stijgt, met name door het toegenomen aantal statushouders².

Kenmerken huishoudens die gebruikmaken van bijzondere bijstand in 2016

- Huishoudens met een bijstandsuitkering maken vaker (44 procent van de doelgroep) gebruik van de bijzondere bijstand dan huishoudens met een overig inkomen of met AOW (respectievelijk 29 en 25 procent);
- Naar huishoudtype is er nauwelijks verschil te constateren;
- Huishoudens van niet-westerse allochtone afkomst maken iets vaker gebruik van de bijzondere bijstand dan huishoudens met een andere etnische achtergrond.

2.4. Individuele inkomenstoelage

De individuele inkomenstoelage is bedoeld als inkomensondersteuning voor mensen die langdurig afhankelijk zijn van een inkomen op bijstandsniveau zonder perspectief op werk. In Ridderkerk behoort iedereen tussen de 21 jaar en pensioengerechtigde leeftijd, die gedurende een periode van drie jaar een inkomen heeft tot 110 procent Wsm, tot de doelgroep.

² Bron: Divosa.

We beschikken niet over gegevens over het perspectief op werk. Daarom gaan we er vanuit dat deze huishoudens geen perspectief meer hebben op inkomensverbetering.

De gegevens uit 2014 betreffen de langdurigheidstoeslag.

Tabel 2.4.1 Gebruik en bereik individuele inkomenstoeslag

Categorie	2014	2015	2016
Doelgroep	328	581	621
Gebruik individuele inkomenstoeslag / langdurigheidstoeslag	201	265	302
Percentage bereik	61%	46%	49%

Omdat de langdurigheidstoeslag iets anders in elkaar zat is de ontwikkeling niet een-op-een te vergelijken. Het aantal huishoudens dat gebruikmaakt van de individuele inkomenstoeslag laat een stijgende lijn zien. In 2016 hebben 302 huishoudens gebruikgemaakt van de toeslag, een bereik van 49 procent onder de doelgroep.

Kenmerken huishoudens die gebruikmaken van de individuele inkomenstoeslag in 2016

- Van de huishoudens met een bijstandsuitkering maakt 56 procent van de doelgroep gebruik van de individuele inkomenstoeslag, bij huishoudens met een andere inkomensbron is dit 25 procent. Deze verhouding zien we ook bij andere gemeenten;
- Eenoudergezinnen maken minder gebruik van de individuele inkomenstoeslag bij de andere huishoudtypen. Alleenstaanden maken relatief gezien het meest gebruik;
- Naar etniciteit zijn de verschillen klein.

2.5. Collectieve zorgverzekering

De gemeente Ridderkerk heeft met de zorgaanbieders CZ en (per 1 januari 2016) DSW een collectieve zorgverzekering afgesloten. Tot de doelgroep behoren alle huishoudens met een inkomen tot maximaal 130 procent Wsm en een vermogen binnen de bijstandsnormen. De verzekering biedt korting op de premie voor de basis- en de aanvullende verzekering.

Onderstaande tabel geeft het gebruik van de collectieve zorgverzekering weer naar inkomen. In 2014 kregen minima met een inkomen tot 110 procent Wsm extra korting ten opzichte van minima tot 130 procent Wsm.. Vanaf 2015 is de premie voor iedereen tot 130 procent gelijk.

Tabel 2.5.1 Verdeling gebruik collectieve zorgverzekering

Categorie	2014	2015	2016
Gebruik inkomens tot 110% Wsm	469	514	614
Gebruik inkomens tot 130% Wsm	86	58	94
Totaal	555	572	708

Omdat vanuit het grootste deel van de huishoudens met een collectieve zorgverzekering een inkomen heeft tot 110 procent Wsm zetten we het gebruik af tegen de doelgroep tot 110 procent Wsm.

Tabel 2.5.2 Gebruik en bereik collectieve zorgverzekering

Categorie	2014	2015	2016
Doelgroep tot 110% Wsm	1.216	1.248	1.302
Gebruik collectieve zorgverzekering tot 110% Wsm	469	514	614
Percentage bereik	39%	41%	47%

In 2016 heeft 47 procent van de doelgroep met een inkomen tot 110 procent Wsm gebruikgemaakt van de collectieve zorgverzekering. In 2014 was dit 39 procent en in 2015 41 procent. Gemiddeld ligt het bereik bij de meeste andere gemeenten in 2016 tussen de 30 en 35 procent. De gemeente Ridderkerk zit daar dus boven.

Van de 614 huishoudens in 2016 hebben er 606 een pakket afgesloten bij CZ en 9 (ook) een pakket bij DSW.

Kenmerken huishoudens die gebruikmaken van de collectieve zorgverzekering in 2016

- Huishoudens met een AOW-uitkering maken relatief het vaakst gebruik van de collectieve zorgverzekering (58 procent bereik);
- Meerpersoonshuishoudens met kinderen maken het vaakst gebruik van de zorgverzekering, eenoudergezinnen het minst vaak;
- Niet-westerse allochtone huishoudens hebben vaker een collectieve zorgverzekering afgesloten dan huishoudens van autochtone afkomst.

2.6. Maatschappelijk participatiefonds

De gemeente vindt het belangrijk dat huishoudens met een laag inkomen ook mee kunnen blijven doen in de maatschappij. Het maatschappelijk participatiefonds voorziet hierin en dient als financiële tegemoetkoming aan minimahuishoudens voor onder andere sportieve, culturele en maatschappelijke activiteiten.

Vanaf halverwege 2016 is de Ridderkerkpas onderdeel van het maatschappelijk participatiefonds en de regeling schoolgaande kinderen en 'vervangt' het de aanvragen voor degenen met een pas. Alle huishoudens met een bijstandsuitkering hebben in 2016 een Ridderkerkpas gekregen. Omdat sommige zaken in 2016 nog apart via het maatschappelijk participatiefonds aangevraagd moesten worden, geven we hier het participatiefonds weer. De Ridderkerkpas heeft echter wel invloed op het gebruik van het participatiefonds: het aantal aanvragen daarvoor is gedaald omdat bijstandsgerechtigden nu de pas konden gebruiken.

De doelgroep voor het maatschappelijk participatiefonds bestond uit minimahuishoudens met een inkomen tot 110 procent Wsm.

Tabel 2.6.1 Gebruik en bereik maatschappelijk participatiefonds

Categorie	2014	2015	2016
Doelgroep	1.216	1.248	1.302
Gebruik participatieregeling	255	251	209
Percentage bereik	21%	20%	16%

In 2016 hebben 209 huishoudens gebruikgemaakt van het participatiefonds; dit is 16 procent van de doelgroep. De invoering van de Ridderkerkpas zal invloed hebben gehad op de daling van het gebruik van het participatiefonds. Hierdoor is ook vergelijking met voorgaande jaren lastig.

Kenmerken huishoudens die gebruikmaken van het participatiefonds in 2016

- Huishoudens met een bijstandsuitkering maken het vaakst gebruik van het participatiefonds;
- Huishoudens met kinderen maken vaker gebruik van het maatschappelijk participatiefonds dan huishoudens zonder kinderen;
- Huishoudens met een niet-westerse etnische achtergrond maken relatief meer gebruik.

2.7. Participatie schoolgaande kinderen

Schoolgaande kinderen tussen de 4 en 18 jaar kunnen gebruikmaken van een vergoeding voor schoolkosten die niet door het rijk vergoed worden en kunnen een vergoeding krijgen voor sport- en sociale activiteiten. Bijvoorbeeld voor lidmaatschap van een (sport)club of contributie voor muziekles. Gezinnen met een inkomen tot 110 procent Wsm krijgen een vast bedrag van de gemeente per schoolgaand kind.

De regeling schoolgaande kinderen is een onderdeel van de verordening maatschappelijke participatie. Vanaf 2016 'vervangt' de Ridderkerkpas de regeling schoolgaande kinderen. Ook bij deze regeling geldt dat er in 2016 nog via de schoolkostenregeling zaken zijn aangevraagd

maar dat de invoering van de Ridderkerkpas invloed zal hebben op het gebruik van de schoolkostenregeling (het gebruik zal dalen omdat een deel van de minima de Ridderkerkpas heeft gebruikt voor dezelfde soort vergoedingen).

Tabel 2.7.1 Gebruik en bereik regeling schoolgaande kinderen

Categorie	2014	2015	2016
Doelgroep	340	332	343
Gebruik schoolkostenregeling	181	162	120
Percentage bereik	53%	49%	35%

In 2016 hebben 120 huishoudens gebruikgemaakt van de regeling, 35 procent van de doelgroep. Door de invoering van de Ridderkerkpas kunnen we geen een-op-een vergelijking maken met voorgaande jaren. Het gebruik van de regeling schoolgaande kinderen zal daardoor namelijk gedaald zijn in 2016.

Kenmerken huishoudens die gebruikmaken van de regeling schoolgaande kinderen in 2016

- Huishoudens met een bijstandsuitkering maken vaker gebruik van de regeling dan huishoudens met een overige inkomensbron (respectievelijk 39 procent tegenover 28 procent van de doelgroep);
- Eenoudergezinnen maken even veel gebruik van de schoolkostenregeling als meerpersoonshuishoudens;
- Huishoudens met een Westerse achtergrond maken relatief meer gebruik dan huishoudens met een andere etnische achtergrond.

2.8. Ridderkerkpas

Medio 2016 heeft de gemeente de Ridderkerkpas ingevoerd. Alle gezinsleden van 4 jaar en ouder uit een bijstandsgezin hebben in 2016 de pas gekregen. Op de Ridderkerkpas staat een (persoonlijk) saldo, waarmee de pashouder betalingen kan doen in winkels die deelnemen aan de Ridderkerkpas. Met de pas wil de gemeente het gebruik van de Meedoen-bijdrage vergroten, onder andere door de toegang te vereenvoudigen. Minima hoeven met de Ridderkerkpas ook niet meer de kosten eerst zelf te betalen maar kunnen direct het saldo van hun pas gebruiken. Daarnaast hoeven bijstandsgerechtigden geen aanvraag meer in te dienen, zij krijgen de pas automatisch toegestuurd. Het saldo kan worden gebruikt voor maatschappelijke, sportieve, culturele, educatieve en recreatieve activiteiten.

In 2016 zijn 1.530 passen verstrekt. Niet al deze passen zijn echter actief, en sommige inwoners hebben meerdere passen. Van niet alle passen is duidelijk of het een pas voor een volwassene of kind betrof. Daarom zijn deze passen uit de volgende twee tabellen gelaten en komt het totaal uit op 1.402 personen met een pas. Het overzicht geeft het aantal passen naar volwassenen en kinderen weer en geeft aan welk deel van de pashouders het saldo (nagenoeg) volledig heeft benut. De cijfers zijn afkomstig uit de gemeentelijke evaluatie Ridderkerkpas 2016.

Tabel 2.8.1 Aantallen en benutting Ridderkerkpas

Categorie	Aantal passen	Aandeel > 95% saldo benut ³
Volwassenen	1.008	82%
Kinderen	394	93%

De passen voor kinderen zijn bijna allemaal volledig benut. Ook onder volwassenen is de benutting hoog, al is het aandeel volledige benutting wat lager dan onder passen voor kinderen.

³ Voor dit percentage is het aantal benutte passen > 95 procent (volw: 826, kinderen: 159+208=367) afgezet tegen het totaal aantal passen uit de tabel 'verdeling van de passen' uit de bijlage van de evaluatie.

2.9. Regeling huishoudelijke ondersteuning

De regeling huishoudelijke ondersteuning is een tegemoetkoming in de kosten voor de schoonmaak ondersteuning geleverd door de algemene voorziening. Huishoudens met een inkomen tot 130 procent Wsm hebben recht op een financiële tegemoetkoming indien zij geen indicatie Wmo hebben en hebben aangegeven de kosten niet financieel te kunnen dragen. De hoogte van de tegemoetkoming hangt af van de gezinssamenstelling/woonsituatie en de te behalen resultaten. De tegemoetkoming komt in de vorm van een persoonsvolgend budget.

Het is niet mogelijk om de doelgroep voor deze regeling te bepalen, omdat we geen gegevens hebben over het aantal huishoudens dat van de algemene voorziening gebruikmaakt.

Tabel 2.9.1 Gebruik huishoudelijke ondersteuning

Categorie	2015	2016
Gebruik	9	29

De regeling kent in 2016 veel meer gebruikers dan in 2015. Dit kan komen omdat de regeling in 2015 nieuw was, en daardoor misschien nog weinig bekendheid had. Daarnaast konden minima tot 1 april 2015 nog declaraties indienen voor een vergoeding vanuit de regeling chronisch zieken en gehandicapten die in 2015 is afgeschaft. Dit kan invloed hebben op de noodzaak om ook gebruik te maken van de regeling huishoudelijke ondersteuning.

Kenmerken huishoudens die gebruikmaken van de ondersteuning in 2016

- Bijna 56 procent van de gebruikers ontvangt een AOW-uitkering en is pensioengerechtigd;
- De meeste huishoudens zijn alleenstaande huishoudens;
- 69 procent is van autochtone afkomst en 17 procent heeft een niet-westerse allochtone afkomst.

2.10. Cumulatief gebruik inkomensregelingen

In deze paragraaf geven we weer of en in hoeverre minimahuishoudens gebruik maken van meerdere regelingen. Daarvoor kijken we naar het gebruik van de volgende zes regelingen: kwijtschelding, bijzondere bijstand, collectieve zorgverzekering, maatschappelijk participatiefonds, individuele inkomensvoetstuk en de regeling voor schoolgaande kinderen. De Ridderkerkpas telt hierbij dus niet mee. Hier hebben we namelijk geen data van op huishoudniveau. De regeling huishoudelijke ondersteuning is daarnaast niet meegenomen omdat deze voor een specifieke doelgroep bedoeld is. In 2014 is het cumulatief gebruik gemeten over dezelfde zes regelingen.

Tabel 2.10.1 Cumulatief gebruik minimaregelingen excl. Ridderkerkpas, huishoudens tot 110%

Aantal regelingen	2014		2015		2016	
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel
0	163	13%	130	10%	180	14%
1	509	42%	504	41%	433	33%
2	242	20%	255	20%	306	24%
3	184	15%	199	16%	218	17%
4	79	7%	103	8%	102	8%
5 of 6	39	3%	57	5%	63	5%
Totaal	1.216	100%	1.248	100%	1.302	100%

De tabel laat zien dat 14 procent van alle minimahuishoudens (180 in getal) in 2016 van geen enkele inkomensondersteunende regeling gebruik heeft gemaakt. Het gebruik van de Ridderkerkpas telt in deze cijfers niet mee. Een groot deel van die 180 huishoudens heeft echter een bijstandsuitkering en heeft dus een Ridderkerkpas gehad in 2016. Het daadwerkelijke aantal niet-gebruikers zal daarom een stuk lager liggen.

Toch is het aandeel niet-gebruikers van 14 procent ook al lager dan het aandeel van 20 procent dat we bij de meeste andere gemeenten zien. Verder heeft 33 procent van de minimahuishoudens van één regeling gebruikgemaakt en 24 procent van twee regelingen. Een kleine groep van 5 procent (63 huishoudens) heeft gebruikgemaakt van vijf of zes regelingen.

Kenmerken niet-gebruikers (exclusief Ridderkerkpas)

Een nadere analyse van de 180 niet-gebruikers geeft het volgende beeld.

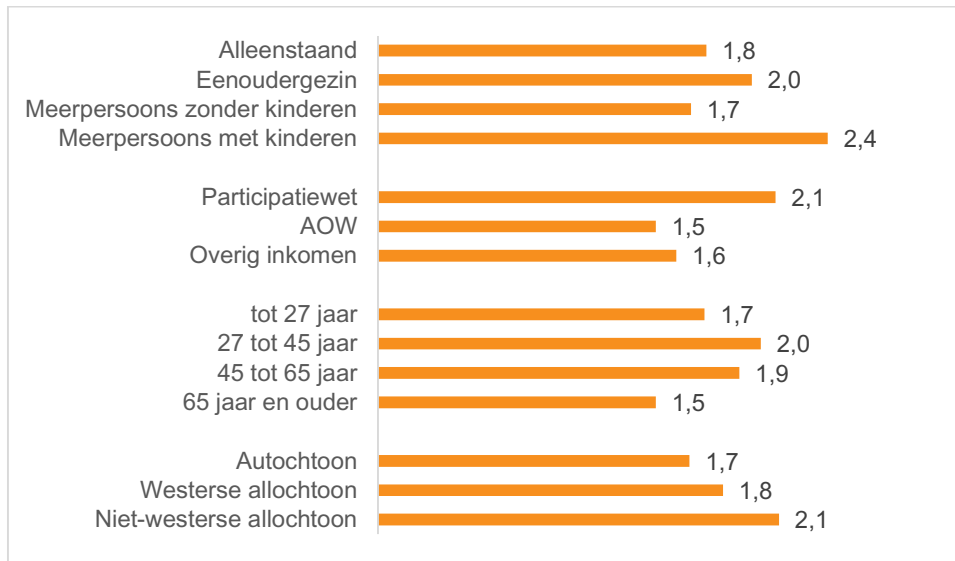
- Van alle bijstandsgerechtigden maakt 16 procent van geen enkele regeling gebruik (de Ridderkerkpas telt hier niet mee). Onder AOW'ers is 13 procent een niet-gebruiker en onder huishoudens met een overige inkomensbron is dit 26 procent;
- Naar huishoudtype behoren meerpersoonshuishoudens zonder kinderen en eenoudergezinnen vaker tot de categorie die van geen enkele regeling gebruik maakt;
- Van alle niet-westerse allochtone minimahuishoudens behoort 9 procent tot de niet-gebruikers. Onder autochtone minima is dit hoger: 17 procent. Bij de kenmerken van de gebruikers per regeling zagen we ook al dat het gebruik van autochtone minima vaak wat achterblijft bij het gebruik van allochtone minima.

Aantal regelingen in minimahuishoudens (exclusief Ridderkerkpas)

Gemiddeld maken de minimahuishoudens in Ridderkerk in 2016 gebruik van 1,9 regelingen⁴. In 2014 was dit 1,7 en in 2015 1,8. Tussen de huishoudens is enig verschil te constateren in het gemiddeld gebruik. De volgende figuur maakt dit duidelijk.

⁴ Ook hier betreft het de volgende regelingen: kwijtschelding, bijzondere bijstand, individuele inkomensvoetstuk, collectieve zorgverzekering, maatschappelijk participatiefonds en regeling schoolgaande kinderen. De Ridderkerkpas is hier uitgezonderd omdat we daar voor dit onderzoek geen data op huishoudniveau over hebben.

Figuur 2.10.1. Gemiddeld aantal regelingen naar kenmerken huishoudens, exclusief Ridderkerkpas

- De figuur laat zien dat huishoudens met kinderen gemiddeld van meer regelingen gebruikmaken dan huishoudens zonder kinderen. Dit is ook logisch omdat voor huishoudens met kinderen meer regelingen beschikbaar zijn.
- Minima met een bijstandsuitkering maken van meer regelingen gebruik dan huishoudens met een andere inkomensbron. Dit is te verklaren omdat deze groep een eigen bijstandsconsulent heeft en direct contact met de gemeente heeft. Bovendien is het inkomen van bijstandsgerechtigden bij de gemeente bekend waardoor het aanvragen van voorzieningen eenvoudiger is. Daarnaast ontvangen bijstandsgerechtigden vanaf halverwege 2016 automatisch de Ridderkerkpas. Het daadwerkelijke gemiddelde zal daarom nog wat hoger liggen.
- Huishoudens tot 27 jaar en huishoudens van 65 jaar en ouder maken minder gebruik dan de huishoudens uit een andere leeftijdscategorie. Dit heeft ook weer te maken met het feit dat er relatief weinig huishoudens met kinderen in deze groepen zitten.
- Tenslotte is te zien dat niet-westerse allochtone huishoudens van gemiddeld meer regelingen gebruikmaken dan huishoudens met een andere etnische achtergrond. Dit zagen we ook al bij de kenmerken per regeling.

3. Gebruik Wmo en schuldhulpverlening

In dit hoofdstuk gaan we in op het gebruik van de Wmo-voorzieningen en de mate waarin een beroep wordt gedaan op dienstverlening in het kader van schuldhulpverlening. Eveneens geven we de overlap tussen de minimahuishoudens en het gebruik van de Wmo en schuldhulpverlening weer.

3.1. Wmo

De volgende tabel geeft de inkomenssituatie weer van de huishoudens die gebruik hebben gemaakt van de Wmo.

Tabel 3.1.1 Inkomensverdeling Wmo-gebruikers

Wmo	2014		2015		2016		Aandeel Wmo onder alle huish.
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	
Tot 110% Wsm	221	10%	272	10%	251	9%	19%
Overige huishoudens	2.059	90%	2374	90%	2.486	91%	13%
Totaal	2.280	100%	2.646	100%	2.737	100%	13%

In 2016 hebben in totaal 2.737 huishoudens gebruikgemaakt van een of meerdere Wmo-voorzieningen. Procentueel gezien is dit 13 procent van alle huishoudens in de gemeente. Van deze 2.737 huishoudens heeft 9 procent een inkomen tot maximaal 110 procent Wsm. Dit is een beeld dat we ook bij andere gemeenten zien.

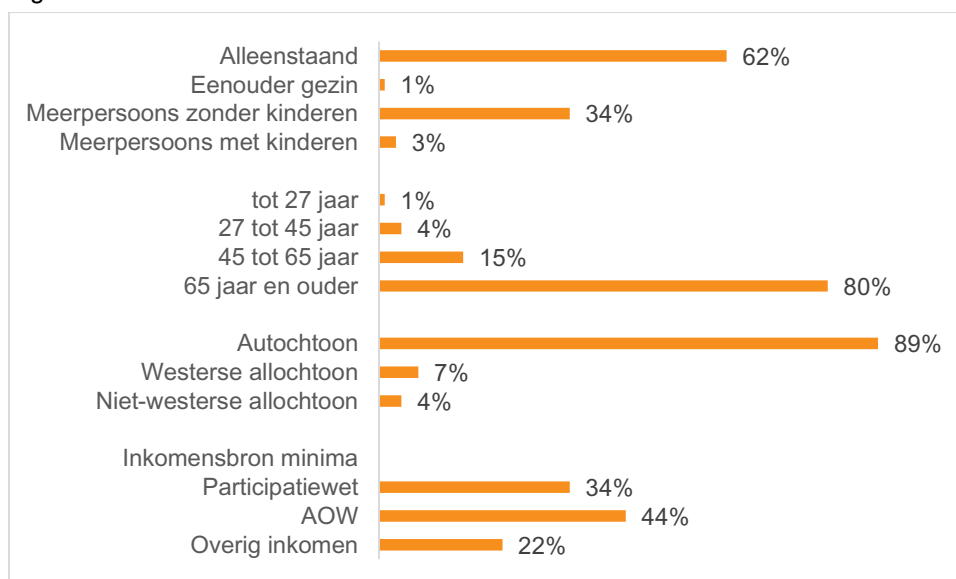
Als we kijken vanuit het perspectief van de 1.302 minimahuishoudens dan laat de laatste kolom zien dat bijna een op de vijf van deze huishoudens (19 procent) een Wmo-voorziening heeft. Het aandeel Wmo'ers is onder minimahuishoudens dus hoger dan de 13 procent onder niet-minima in de gemeente.

Vergeleken met 2014 en 2015 is het aantal Wmo-voorzieningen in 2016 gestegen. Door de invoering van de nieuwe Wmo zijn er voorzieningen vanuit de AWBZ zijn overgeheveld naar de gemeente. Dit maakt de vergelijking met 2014 lastig.

Kenmerken huishoudens die gebruikmaken van Wmo-voorzieningen in 2016

De volgende figuur geeft de kenmerken van Wmo-huishoudens weer.

Figuur 3.1.1. Kenmerken Wmo-huishoudens 2016

- 62 procent is alleenstaand;
- 80 procent is 65 jaar of ouder en 89 procent is van autochtone afkomst;
- Onder minima die gebruikmaken van de Wmo heeft 34 procent een bijstandsuitkering.
- Van de minimahuishoudens met een Wmo-voorziening heeft 52 procent ook gebruikgemaakt van de collectieve zorgverzekering. Onder alle minima is dat 47 procent.

3.2. Schuldhulpverlening

Schuldhulpverlening is bedoeld voor inwoners die zelf hun problematische schulden niet meer kunnen oplossen. Het belangrijkste onderdeel van schuldhulpverlening betreft een minnelijke schuldregeling. Wanneer een minnelijk traject niet mogelijk is kan een aanvraag worden gedaan voor toelating tot de WSNP (het wettelijk traject).

De volgende tabel geeft het aantal huishoudens weer dat in een lopend schuldhulpverleningstraject zat. Daarbij kijken we alleen naar degenen die zijn toegelaten tot de schuldhulpverlening. Vanaf 2015 voert de gemeente zelf de intakes uit. Daarvoor deed PLANGroep de intakes.

Tabel 3.2.1 Aantal huishoudens in een schuldhulpverleningstraject

SHV	2014		2015		2016		Aandeel SHV onder alle huish.
	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	Aantal	Aandeel	
Tot 110% Wsm	167	48%	154	53%	119	50%	9,1%
Overige huishoudens	178	52%	138	47%	120	50%	0,6%
Totaal	345	100%	292	100%	239	100%	1,2%

In totaal zaten 239 huishoudens in 2016 in een schuldhulpverleningstraject. De meeste huishoudens (175 in getal) volgden een minnelijk traject. In totaal 85 huishoudens zaten (ook) in een wettelijk traject. Ten opzichte van 2015 zien we een daling. Landelijk zien we per regio een wisselend beeld qua instroom in de schuldhulpverlening: een daling van de instroom is niet ongewoon.

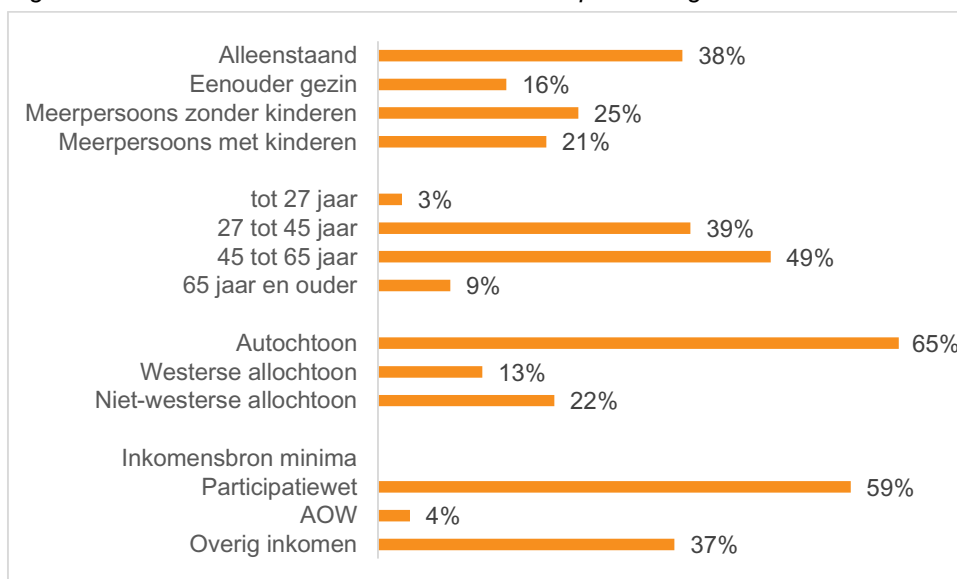
De 239 huishoudens die gebruik maken van de schuldhulpverlening vormen 1,2 procent van alle huishoudens in de gemeente. Van deze huishoudens heeft 50 procent een inkomen tot 110 procent Wsm. In andere gemeenten zien we dat gemiddeld 60 procent van de huishoudens in de schuldhulpverlening ook een minimuminkomen heeft.

De laatste kolom laat zien dat van alle minimahuishoudens 9,1 procent in 2016 in een schuldhulpverleningstraject heeft gezeten. Onder niet-minimahuishoudens is dit aandeel fors lager: 0,6 procent.

Kenmerken huishoudens in de schuldhulpverlening

De huishoudens die in 2016 in een schuldhulpverleningstraject zaten hebben de volgende kenmerken.

Figuur 3.2.1. Kenmerken huishoudens schuldhulpverlening 2016

- Ruim een derde is een huishouden met kinderen. Van alle eenoudergezinnen zit 5,9 procent in de schuldhulpverlening en van alle eenoudergezinnen in de schuldhulpverlening is 72 procent minima;
- Een derde van de huishoudens in de schuldhulpverlening is van allochtone afkomst. Ten opzichte van alle huishoudens in de gemeente is het aandeel huishoudens onder autochtone huishoudens met 0,9 procent lager dan onder allochtone huishoudens (2,2 procent);
- Van de huishoudens in de schuldhulpverlening met een inkomen tot 110 procent Wsm ontvangt ruim de helft een bijstandsuitkering.

3.3. Cumulatief gebruik

In deze paragraaf geven we het cumulatief gebruik van weer van de minimahuishoudens en het gebruik van de Wmo, schuldhulpverlening en SHV. Dit doen we op huishoudniveau.

Tabel 3.3.1 Cumulatief gebruik voorzieningen op huishoudniveau

Categorie	Minima	Wmo	SHV
Minima (1.302)	**	19%	9%
Wmo (2.737)	9%	**	2%
SHV (239)	50%	18%	**

Van alle **minimahuishoudens** met een inkomen tot 110 procent Wsm, heeft 19 procent eveneens gebruikgemaakt van een of meerdere Wmo-voorzieningen en 9 procent heeft een SHV-traject doorlopen.

Van de gebruikersgroep van de **Wmo** heeft 9 procent een inkomen tot 110 procent Wsm en zat 2 procent in een schuldhulpverleningstraject.

Van de huishoudens in de **Schuldhulpverlening** heeft 50 procent een inkomen tot 110 procent Wsm en heeft 18 procent gebruikgemaakt van een of meerdere Wmo-voorzieningen.

4. Het armoedebeleid in perspectief

Dit afsluitende hoofdstuk start met een weergave van de doelgroep van het armoedebeleid in de gemeente Ridderkerk, gevolgd door het bereik van de minimaregelingen. We sluiten af met een aantal aanbevelingen.

4.1. Bevindingen

4.1.1. Doelgroep armoedebeleid

De primaire doelgroep van het armoedebeleid in de gemeente Ridderkerk bestaat uit 1.302 huishoudens. Dit zijn huishoudens met een inkomen lager of gelijk aan 110 procent van het wettelijk sociaal minimum. Zowel het aantal als het aandeel minimahuishoudens is de laatste twee jaar gestegen.

Ten opzichte van 2014 is met name het aantal huishoudens met een bijstandsuitkering gestegen. Een belangrijke oorzaak voor de (landelijke) stijging van bijstandsuitkeringen is volgens het CPB de instroom van asielzoekers en vluchtelingen. Een tweede oorzaak zijn de wijzigingen in het sociaal beleid. Zo heeft de invoering van de Participatiewet ertoe geleid dat gedeeltelijk arbeidsgehandicapten geen aanspraak meer kunnen maken op de Wajong of de WSW en zijn aangewezen op bijstand.

Tegelijkertijd is het aantal en aandeel minima met een overige inkomensbron gedaald. Door het herstel van de economie zal een aantal huishoudens uit deze categorie zijn uitgestroomd naar werk. Ook de verandering in de Participatiewet hebben tot uitstroom geleid uit deze categorie naar een bijstandsuitkering.

Kenmerken

Bijna de helft van de minimahuishoudens is alleenstaand. Het zijn echter de eenoudergezinnen die, net als in andere gemeenten en als voorgaande jaren, een kwetsbare groep vormen: bijna een op de drie van alle eenoudergezinnen in de gemeente heeft een inkomen tot 110 procent Wsm. Ook onder huishoudens van niet-westerse allochtone afkomst is het aandeel minima hoog: 28 procent van deze huishoudens is een minimahuishouden. Onder autochtone huishoudens is dit 4 procent. Het aandeel niet-westerse allochtonen dat minima is groeit de laatste twee jaar. Naar wijk is het aandeel minimahuishoudens het hoogst in het Centrum (13 procent).

Twee derde van de huishoudens zit al drie jaar of langer op dit inkomen. Dit aandeel langdurige minima is iets toegenomen ten opzichte van voorgaande jaren en ligt in lijn met wat we in de meeste andere gemeenten zien.

Kinderen

In 391 minimahuishoudens groeien ook kinderen op: 747 kinderen in de leeftijd tot 18 jaar. Dit is 9,2 procent van alle kinderen in de gemeente. In 2014 ging het om 692 kinderen en in 2015 om 680 kinderen. In de afgelopen twee jaar is het aantal dus behoorlijk gestegen. Kinderen in een eenoudergezin hebben meer kans op armoede dan kinderen die opgroeien in een gezin met twee ouders: 35 procent tegenover 5 procent. Ook in gezinnen van niet-westers allochtone afkomst is het aandeel kinderen hoger dan gemiddeld: 31 procent van de kinderen uit een dergelijk gezin groeit op in een minimahuishouden.

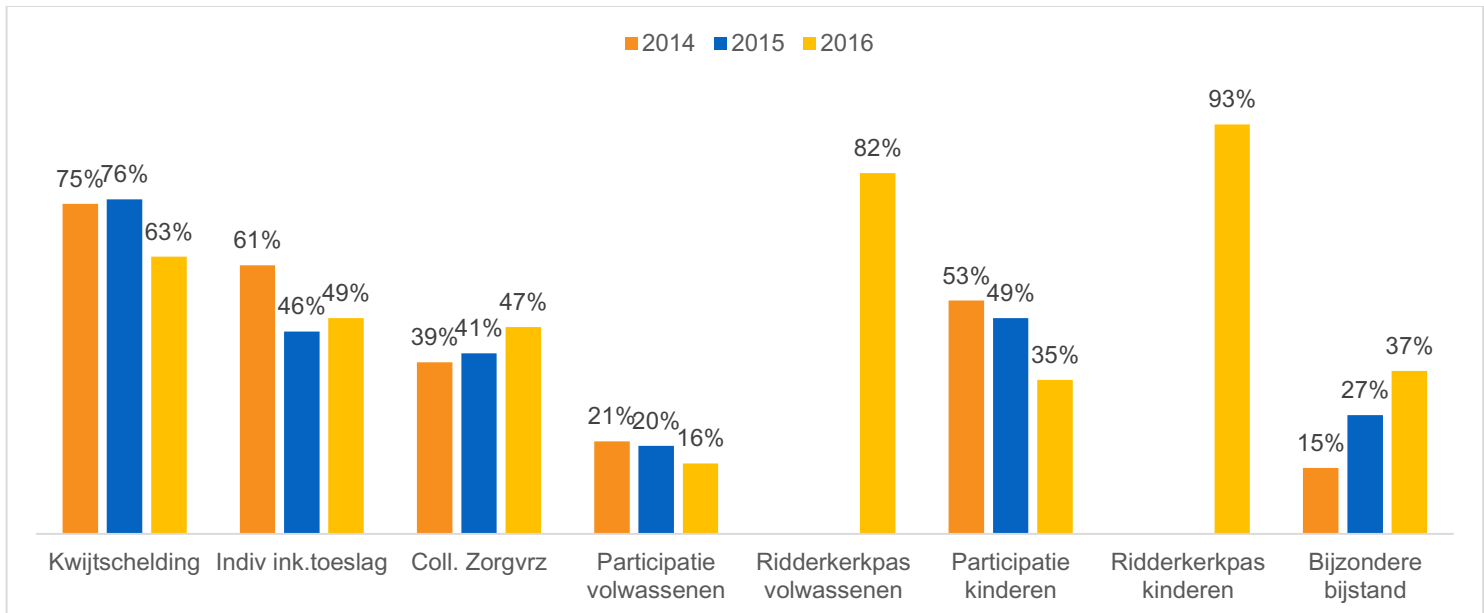
Nieuwe minima

In 2016 zijn er 212 huishoudens nieuwe minima bijgekomen. Omdat deze groep relatief kort een minimum inkomen heeft, hebben zij meer perspectief op verbetering van hun inkomen door werk. Vooral voor nieuwe minima die door de crisis (ontslag) in deze situatie zijn terechtgekomen is de kans groot dat zij door hun recente werkervaring nog weer een nieuwe baan kunnen krijgen, in tegenstelling tot langdurige minima die al veel langer zonder werk zitten.

Minimaregelingen

Onderstaande tabel geeft het gebruik en bereik weer van de minimaregelingen in 2014, 2015 en 2016. Voor de Ridderkerkpas geven we het aandeel passen weer dat volledig is benut.

Tabel 4.1.1 Gebruik en bereik minimaregelingen 2014, 2015, 2016⁵

- Het bereik van de kwijtschelding is met 63 procent aan de lage kant. Bij de meeste gemeenten vinden we een bereik rond 75 procent. Een verklaring voor dit lagere bereik in de gemeente Ridderkerk in 2016 is het feit dat de gemeente in dat jaar een eenmalige korting over het aanslagbiljet heeft verrekend. In 2014 en 2015 was het bereik wel goed te noemen.
- De individuele inkomenstoelage heeft een bereik van 49 procent. Hoewel het bereik lager is dan in 2014, is het absolute gebruik in aantallen wel toegenomen. Een reden daarvoor kan de kortere referentieperiode zijn, deze was in 2014 nog vijf jaar. Bij andere gemeenten met een referentieperiode van drie jaar zien we meestal een bereik van 50 à 60 procent.
- Het bereik van de collectieve zorgverzekering is met 47 procent hoog te noemen. Zowel het bereik als gebruik is de laatste jaren gestegen. Hoewel de collectieve zorgverzekering toegankelijk is voor minima met een inkomen tot 130 procent Wsm, heeft veruit het grootste deel van de gebruikers een inkomen tot 110 procent Wsm.
- Het bereik van de participatieregeling voor volwassenen is met 16 procent vrij laag. In de meeste andere gemeenten zien we een bereik van 35 à 40 procent van een participatieregeling. Ook in voorgaande jaren lag het bereik in Ridderkerk daar onder. Vanaf 2016 'vervangt' de Ridderkerkpas het maatschappelijk participatiefonds. Dit heeft uiteraard invloed op het gebruik van het participatiefonds, het gebruik zal daardoor zijn gedaald. In 2016 is de pas alleen nog aan bijstandsgerechtigden verstrekt.
- 82 procent van de volwassenen met een Ridderkerkpas in 2016 heeft het budget (nagenoeg) volledig opgemaakt. Dit gebruikersdeel is hoog voor een dergelijke pas.
- Het bereik van de participatieregeling voor schoolgaande kinderen is de laatste twee jaar gedaald. Ook voor deze regeling geldt dat vanaf 2016 de Ridderkerkpas de regeling schoolgaande kinderen 'vervangt' waardoor het gebruik van de schoolkostenregeling daalt.
- 93 procent van de kinderen met een Ridderkerkpas in 2016 heeft het budget (nagenoeg) volledig opgemaakt. Het bereik onder kinderen is dus erg hoog.

⁵ Voor de collectieve zorgverzekering is het gebruik afgezet tegen de doelgroep tot 110 procent Wsm. Veruit de grootste groep deelnemers aan de verzekering heeft namelijk een dergelijk inkomen.

- Het bereik (en gebruik) van de bijzondere bijstand is behoorlijk gestegen sinds 2014. In 2016 heeft 37 procent van alle huishoudens met een inkomen tot 110 procent Wsm een of meerdere keren gebruikgemaakt van de bijzondere bijstand. Meestal zien we een bereik van rond de 25 procent, al stijgt het bereik de laatste tijd wel.

In de volgende tabel vergelijken we het bereik van de regelingen in 2016 in de gemeente Ridderkerk met het bereik in de gemeenten Barendrecht en Albrandswaard.

Tabel 4.1.2 Bereik regelingen 2016 Ridderkerk, Barendrecht en Albrandswaard

Regeling	Ridderkerk	Barendrecht	Albrandswaard
Kwijtschelding	63%	83%	86%
Individuele inkomens toeslag	49%	43%	43%
Collectieve zorgverzekering (inkomens tot 110% Wsm)	47%	39%	30%
Participatie	16%	20%	22%
Schoolgaande kinderen	35%	-	48%
Bijzondere bijstand	37%	40%	42%

Het bereik van de kwijtschelding in Ridderkerk blijft achter bij Barendrecht en Albrandswaard. Daarentegen is het bereik van de individuele inkomens toeslag en de collectieve zorgverzekering juist hoger in de gemeente Ridderkerk.

Multi-problematieken

Een op de vijf minimahuishoudens heeft een Wmo-voorziening en dus een zorgvraag. Daarnaast heeft 9 procent van de minimahuishoudens in 2016 een schuldhulpverleningstraject doorlopen of zit daar nog steeds in. Om deze huishoudens als gemeente goed te kunnen helpen is een integrale aanpak belangrijk.

4.2. Schatting minimahuishoudens per inkomensgrens

Op basis van een door KWIZ ontwikkeld schattingsmodel geven we hieronder het aantal minimahuishoudens met een inkomen tot 120 procent en 130 procent Wsm weer. Dit zijn minima met een vermogen binnen de grenzen van de Participatiewet.

Tabel 4.2.1 Schatting minima tot 130 procent Wsm

Inkomen	Aantal huishoudens
Tot 100 procent Wsm	1.142
Tot 110 procent Wsm	1.302
Tot 120 procent Wsm	1.480
Tot 130 procent Wsm	1.625

Naar schatting hebben 1.480 huishoudens in de gemeente een inkomen tot 120 procent Wsm en 1.625 tot 130 procent Wsm.

4.3. Aanbevelingen

Armoederegelingen

Het bereik van de kwijtschelding is in 2016 gedaald, waarschijnlijk door de eenmalige korting die de gemeente gaf. Zorg er voor dat de doelgroep wel op de hoogte blijft van de mogelijkheid tot het aanvragen van kwijtschelding. Daarnaast wordt de nieuwe regeling huishoudelijke ondersteuning nog maar door weinig huishoudens gebruikt. Een oorzaak hiervan kan onbekendheid zijn. Zorg er voor dat mensen van deze regeling afweten, en houd bij de communicatie de specifieke doelgroep in gedachte.

Volg het gebruik van de Ridderkerkpas

De gemeente heeft in 2016 de Ridderkerkpas ingevoerd. De Ridderkerkpas is onderdeel van het maatschappelijk participatiefonds en de regeling voor schoolgaande kinderen. De

Ridderkerkpas vervangt de aanvragen voor de participatieregelingen voor de groep bijstandsgerechtigden. Het is van belang om te monitoren of de Ridderkerkpas in de behoeften van de minima voorziet. Voor 2016 heeft de gemeente dit al goed in beeld en het gebruik van de Ridderkerkpas is hoog. De pas is in 2016 aan alle bijstandsgerechtigden verstrekt. Vanaf 1 januari 2017 kunnen alle minima tot 110 procent Wsm de pas aanvragen, dus ook degenen zonder een bijstandsuitkering. Zorg ervoor dat ook deze groep bekend is met de Ridderkerkpas. Blijf het gebruik monitoren en promoot eventuele nieuwe mogelijkheden van de pas onder de doelgroep.

Inzetten op kinderen in armoede

Het is van groot belang om kinderen in de opvoeding en op school financiële voorlichting te geven. Dit kan door de samenwerking te zoeken met de scholen, de wijkteams en de schulddienstverlening. In 2016 groeien 747 kinderen op in een minimahuishouden, ruim 50 meer dan in 2014.

Vroegsignalering van betalingsachterstanden

Door samenwerking tussen publieke en private organisaties kan het tij van het ontstaan van schulden zo spoedig mogelijk worden gekeerd. De wijkteams hebben hierbij een signalerende rol. Door de samenwerking te intensiveren met woningcorporaties, water en energieleveranciers, ziektekostenverzekeraars, de wijkteams en de gemeente wordt tijdige interventie mogelijk. De gemeente zet de laatste tijd ook al meer in op vroegsignalering en op preventieve maatregelen, ook in dergelijke samenwerkingsverbanden. Daarnaast zorgt de gemeente ook meer voor nazorg.

Zet in op uitstroom bij 'nieuwe' minima

De groep minima die korter dan een jaar een laag inkomen heeft zal nog sterk gemotiveerd zijn om weer extra inkomen te verwerven om zo weer terug te komen op hun oude inkomensniveau. Vooral voor nieuwe minima die door de crisis (ontslag) in deze situatie zijn terechtgekomen is de kans groot dat zij door hun recente werkervaring nog weer een nieuwe baan kunnen krijgen, in tegenstelling tot langdurige minima die al veel langer zonder werk zitten. Het is voor de gemeente van belang om ervoor te zorgen dat deze huishoudens niet in de bijstand terechtkomen. We adviseren de gemeente Ridderkerk om deze groep nader te analyseren op het perspectief op de arbeidsmarkt. De wijkteams in de gemeente kunnen daarvoor bijvoorbeeld ook worden ingezet. Daarnaast kunnen de wijkteams nieuwe minima ook wijzen op de minimaregelingen die de gemeente aanbiedt.

Aandacht voor schulden

Zet in op integrale schulddienstverlening: een samenhangend aanbod van preventie tot en met nazorg met als doel financiële problemen maar ook de oorzaken op te lossen. Een schuldenvrije toekomst is niet altijd haalbaar, maar een stabiele (schuld)situatie wel. De gemeente doet sinds 2015 zelfs de intakes en verwijst daarna (indien nodig) door naar PLANgroep. Het is essentieel dat alle betrokken partijen goed met elkaar samenwerken en ook inzetten op het (vroeg) signaleren van schulden. Ook hier ligt een rol bij de wijkteams.

Bestrijding kinderarmoede door een armoederegisseur

Landelijk blijkt dat de bestrijding van armoede niet altijd effectief is. De SER pleit voor een armoederegisseur in iedere gemeente, met als belangrijke taak de werkende minima in beeld te krijgen. Verder kan de armoederegisseur de vaak ingewikkelde aanvraagprocedures voor voorzieningen verbeteren. Ook scholen zijn belangrijk voor het signaleren van armoede. Leerkrachten zijn vaak de eerste buitenstaanders die de effecten bij kinderen opmerken. Ook moeten scholen kinderen leren met geld om te gaan én de eigen bijdrage van ouders beheersbaar houden.

Bijlage 1. Verantwoording

Bij dit onderzoek is gebruik gemaakt van registratiegegevens van de verschillende lokale en landelijke regelingen die de gemeente uitvoert. Daarbij gaat het om de volgende voorzieningen: Participatiewet, minimaregelingen en kwijschelding gemeentelijke belastingen. Alle bron gegevens zijn via encryptie versleuteld aangeleverd zodat ze niet te herleiden zijn tot individuele natuurlijke personen.

Onderstaand beschrijven we de wijze waarop het onderzoeksbestand is aangemaakt.

Stap 1

In de eerste bewerkingsstap wordt de informatie uit de genoemde registratiebronnen aan het actuele BRP bestand (dat ook is versleuteld) gekoppeld. Op deze wijze wordt inzichtelijk welke personen gebruik maken of gebruik hebben gemaakt van welke voorziening.

Stap 2

In stap 2 wordt aan de hand van de BRP een analysebestand op huishoudniveau gemaakt. We onderscheiden 4 huishoudtypes: alleenstaanden, eenoudergezinnen, meerpersoonshuishoudens met kinderen en meerpersoonshuishoudens zonder kinderen. De operationele definities van deze begrippen treft u verderop in deze verantwoording aan.

Stap 3

Het feitelijke gebruik van voorzieningen in het jaar voorafgaand aan het peilmoment van de BRP wordt op huishoudniveau vastgesteld. Indien één persoon binnen het huishouden gebruik heeft gemaakt van een bepaalde voorziening, wordt dit toegerekend naar het hele huishouden.

Statistisch kader

In tegenstelling tot wat gangbaar is bij sociaal wetenschappelijk onderzoek is dit rapport gebaseerd op gegevens van de totale bevolkingspopulatie. Dat betekent dat de vermelde aantallen en percentages niet getoetst hoeven te worden op statistische betrouwbaarheid en altijd de feitelijke situatie weergeven.

Operationele definitie huishouden

Het bepalen van het soort en type huishouden gebeurt aan de hand van gegevens uit de bevolkingsadministratie en wel op de volgende wijze:

- indien één persoon op een adres woont, is duidelijk dat er sprake is van een alleenstaande;
- personen op één adres waartussen geregistreerde ouder-kindrelaties of echtrelaties bestaan worden tot een gezamenlijk huishouden gerekend;
- indien er één meerderjarige op een adres woont met een ouder-kindrelatie tellen we een eenoudergezin;
- indien er meer meerderjarige op een adres wonen waarbij één meerderjarige ouder is en er een ouder-kindrelatie bestaat met de andere meerderjarige (en/of minderjarige) tellen we een eenoudergezin;
- als er vier of meer meerderjarigen op een adres wonen, gaan we ervan uit dat er meerdere huishoudens op dit adres gevestigd zijn;
- indien er drie meerderjarigen zonder echtrelatie op één adres wonen, kijken we naar de gemiddelde leeftijd. Ligt die onder de 27 jaar dan rekenen we iedere persoon als een afzonderlijk (studenten)huishouden. Ligt deze boven de 27 jaar dan tellen we één meerpersoonshuishouden.
- als er minimaal 20 personen op een gezamenlijk adres wonen, registreren we een institutioneel huishouden, tenzij de gemiddelde leeftijd van alle bewoners hoger is dan 65 jaar. Iedere bewoner wordt dan als afzonderlijk huishouden meegeteld (gehuwden tellen als één huishouden).

Zelfstandig huishouden

Een zelfstandig huishouden bestaat uit één of meer personen die alleen of samen in een woonruimte gehuisvest zijn en zelf in hun dagelijkse levensbehoeften voorzien.

Institutioneel huishouden

Tot de institutionele huishoudens behoren adressen met minimaal 20 personen, waarbij de gemiddelde leeftijd jonger is dan 65 jaar. Hiertoe behoren bijvoorbeeld opvangcentra, penitentiaire inrichtingen, kindertehuizen en internaten.

In de bevolkingsoverzichten in deze rapportage zijn deze personen meegeteld. In de hoofdstukken waar de inkomensverdeling in termen van huishoudens wordt besproken blijven zij buiten beschouwing.

Besteedbaar inkomen (CBS)

Besteedbaar inkomen is het bruto inkomen verminderd met de premies sociale zekerheid en andere betaalde overdrachten (zoals alimentatie) en de loon-, inkomsten- en vermogensbelasting. Het bruto inkomen omvat winst uit onderneming, bruto inkomsten uit arbeid, inkomsten uit vermogen en bruto ontvangen overdrachten (zoals AOW, Anw, WAO/WIA, studiefinanciering, kinderbijslag en huursubsidie).

Inkomensbron

In dit onderzoek worden de termen Participatiewet, AOW en 'ander' inkomen gebruikt. Voor de bijstandsgerechtigden is de inkomensbron direct vast te stellen. De AOW inkomensgrondslag is bepaald op basis van de leeftijd van de huishoudoudste. De 65+ huishoudens die tevens een aanvullende bijstandsuitkering ontvangen rekenen we eveneens tot deze categorie. Alle overige inkomens zijn vervolgens onder de noemer 'ander' inkomen gebracht.

Wanneer het inkomen van een huishouden alleen bestaat uit AOW dan wordt het huishouden tot de minimapopulatie gerekend.

Berekening van de duur van het minimuminkomen

De duur van de periode waarin een huishouden op het minimuminkomen leeft, wordt berekend aan de hand van een combinatie van gegevens uit verschillende bronnen. Een sluitende definitie in termen van een volledig onafgebroken periode is niet altijd mogelijk. Indien de periode tussen het gebruik van de ene regeling en de andere maximaal 30 dagen is, wordt dit daarom toch als aaneengesloten periode gezien.

Wettelijk sociaal minimum

Het wettelijk sociaal minimum is de actuele bijstandsnorm voor het betreffende huishoudtype. Deze normbedragen worden halfjaarlijks vastgesteld. Voor 65-plussers is de netto AOW-uitkering het normbedrag voor het wettelijke sociale minimum.

Etniciteit (CBS)

Voor bepaling van etniciteit wordt gekeken naar het geboorteland van de ouder(s). Een allochtoon is iemand waarvan minimaal één van de ouders in het buitenland is geboren. Inwoners afkomstig uit Europa, Noord-Amerika, Australië, Japan en Indonesië worden als westerse allochtonen gezien.

Bijlage 2. Bevolkingskarakteristieken

De tabellen in deze bijlage geven de belangrijkste kenmerken van de bevolkingspopulatie in de gemeente Ridderkerk weer.

Alle huishoudens

Onderstaande tabel geeft het aantal inwoners en huishoudens weer in de gemeente op de peildata.

Tabel B2.1 Aantal huishoudens en inwoners Ridderkerk⁶

Categorie	2015	2016	2017
Aantal huishoudens	20.592	20.530	20.682
Aantal personen	45.139	45.054	45.393
Gemiddelde huishoudgrootte	2,2	2,2	2,2

In de gemeente Ridderkerk wonen op 1 januari 2017 ruim 45.000 personen in 20.682 huishoudens. De gemiddelde huishoudgrootte komt daarmee uit op 2,2 personen, net zoals in de jaren daarvoor en ook gelijk aan het landelijke gemiddelde. In de laatste jaren stijgt het aantal inwoners van de gemeente.

Huishoudtype

Naar huishoudtype zien we de volgende verdeling.

Tabel B2.2 Huishoudens naar type

Huishoudtype	Aandeel	Aandeel	2017		Aandeel
	2015	2016	Aantal	Aandeel	landelijk
Alleenstaand	34%	34%	6.979	34%	38%
Eenoudergezin	3%	3%	671	3%	7%
Meerpersoons zonder kinderen	43%	44%	9.040	44%	29%
Meerpersoons met kinderen	20%	19%	3.992	19%	26%
Totaal	100%	100%	20.682	100%	100%

In de gemeente Ridderkerk wonen in vergelijking met landelijke cijfers⁷ meer meerpersoonshuishoudens zonder kinderen en minder gezinnen met kinderen. De verdeling naar huishoudtype is de laatste paar jaar nauwelijks veranderd.

Leeftijd

De leeftijdsopbouw van de huishoudpopulatie, uitgaande van de leeftijd van de oudste persoon in het huishouden, staat weergegeven in tabel B2.3.

⁶ Alle gegevens in de tabellen in deze monitor zijn gebaseerd op gemeentelijke registratiegegevens, tenzij anders aangegeven. Landelijke cijfers zijn afkomstig van het CBS.

⁷ De definitie die het CBS hanteert voor eenoudergezinnen wijkt af van de definitie die KWIZ gebruikt. Het CBS hanteert geen leeftijds criterium bij het begrip eenoudergezin en telt dus ook ouder-kind relatie mee tussen volwassenen personen. KWIZ hanteert als criterium voor een eenoudergezin dat het jongste inwonende kind jonger dan 18 jaar is.

Tabel B2.3 Huishoudens naar leeftijd

Leeftijdscategorie	Aandeel	Aandeel	2017		Aandeel landelijk
	2015	2016	Aantal	Aandeel	
Tot 27 jaar	3%	3%	588	3%	8%
27 tot 45 jaar	23%	22%	4.629	22%	28%
45 tot 65 jaar	37%	37%	7.675	37%	38%
65 jaar en ouder	37%	38%	7.790	38%	27%
Totaal	100%	100%	20.682	100%	100%

In de gemeente is bijna 4 op de 10 huishoudens een huishouden waarin iemand van 65 jaar of ouder woont. Landelijk is dat lager. Logischerwijs is het aandeel jongere huishoudens kleiner dan landelijk.

Etnische achtergrond

De volgende tabel geeft de etnische achtergrond van alle huishoudens in Ridderkerk weer, op basis van de etniciteit van de oudste persoon in het huishouden.

Tabel B2.4 Huishoudens naar etnische achtergrond

Etniciteit	Aandeel	Aandeel	2017	
	2015	2016	Aantal	Aandeel
Autochtoon	83%	82%	16.892	82%
Westerse allochtoon	10%	10%	2.026	10%
Niet-westerse allochtoon	7%	8%	1.764	8%
Totaal	100%	100%	20.682	100%

De verdeling naar etnische achtergrond is in 2015 en 2016 gelijk. 18 procent van de huishoudens is van allochtone afkomst.

Woonwijk

De volgende tabel geeft de verdeling naar woonwijk van alle huishoudens in Ridderkerk.

Tabel B2.5 Huishoudens naar woonwijk

Woonwijk	Aandeel	Aandeel	2017	
	2015	2016	Aantal	Aandeel
Het Zand	5,9%	6,2%	1.301	6,3%
Rijsoord	6,1%	6,1%	1.221	5,9%
Centrum	11,0%	10,4%	2.223	10,7%
Bolnes	17,7%	17,9%	3.703	17,9%
Drievliet	17,7%	17,7%	3.657	17,7%
West	8,5%	8,7%	1.813	8,8%
Slikkerveer	18,2%	18,3%	3.754	18,2%
Oost	13,4%	13,3%	2.718	13,1%
Oostendam	1,2%	1,1%	236	1,1%
Donkersloot	0,2%	0,2%	48	0,2%
Cornelisland	0,1%	-	8	0%
Totaal	100%	100%	20.682	100%

De verdeling naar woonwijk is redelijk gelijk gebleven.

Bijlage 3. Afkortingen

Tabel B3.1 Afkortingenlijst

Afkorting	
AOW	Algemene Ouderdomswet
BRP	Basisregistratie Personen
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CPB	Centraal Planbureau
SER	Sociaal-Economische Raad
SHV	Schuldhelpverlening
WIA	Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
Wsm	Wettelijk sociaal minimum
WSNP	Wet schuldsanering natuurlijke personen
WW	Werkloosheidswet
ZZP	Zelfstandige zonder personeel